

Arad **Kintzler Zoltán** Andrassy-tér 20.

Chronomettre műóráás és ékszerész.

Ajánlja kitünően szabályozott óráit és a mostani izlésnek megfelelő ékszereit. A tőle kiadott tárgyakért írásbeli szavatosságot vállal.

Fotoemail munkákat fénykép után arany és ezüst foglalattal készíteni elvállal.

Javítások azonnal és pontosan eszközöltetnek.

☞ Karácsonyi és ujévi ajándékok. ☞

ALFÖLD

SZÉPIRODALMI, MŰVÉSZETI, TÁRSADALMI ÉS KRITIKAI KÉPES FOLYÓIRAT.

FELELŐS SZERKESZTŐ: HONISCH L. ISTVÁN.

ARAD, 1902. DECEMBER HÓ 21.

II. ÉVFOLYAM 25. SZÁM. ===

=== MEGJELENIK MINDEN

MÁSODIK VASÁRNAP. ===

SZERKESZTŐSÉG: SZABADSÁG-TÉR 16. SZÁM.

KIADÓHIVATAL: JÓZSEF FŐHERCZEG-ÚT 22.

Előfizetési ára: Egy évre 10 kor.

Egyes száma 40 fil.

ALFÖLD

SZÉPIRODALMI, MŰVÉSZETI, TÁRSADALMI ÉS KRITIKAI KÉPES FOLYÓIRAT.

Felölös szerkesztő: HONISCH L. ISTVÁN.

SZERKESZTŐSÉG: SZABADSÁG-TÉR 16. SZ.

KIADÓHIVATAL: ARAD, JÓZSEF FŐHERCZEG-ÚT 22.

MEGJELENIK MINDEN MÁSODIK VASÁRNAP.

Előfizetési ára: Egy évre 10 kor. Egyes száma 40 fill.

HARMADIK ÉVFOLYAM.

Arad, december 20.

Az „Alföld“ jelen száma a vidéki irodalom történetében jelentős szerephez fog jutni.

Ha majdan valaki meg fogja írni a vidéki irodalom történetét rövid és vézna könyvben, kénytelen lesz konstatálni, hogy az „Alföld“ képviseli a vidéki irodalomban *az első fecskét*.

Az első fecskét? Dehogy, tollbotlás volt. A fecske tavasszal jó, ősszel megy. Hiszen az „Alföld“-re csak ellenségei, vagy a vidéki irodalommal szemben szkepticizmust táplálók fogták rá, hogy fecskesorsra fog jutni. Hogy el fog bukni, mielőtt fölemelkedik, hogy el nem éri azt a karácsonyt, melynek husvétján született.

Fölösleges immár büszkélkedni, hogy elértük azt, amit elérni reménylettünk, mi tud vagyunk a küzdés idején, a mi működésünk most már csak a jóleső visszagondolás arra az időre, amikor a mostanira áhítoztunk.

Első fecske vagyunk abban az értelemben, hogy a mi lapunk az első vidéki szépirodalmi lap. Mert mindaz a töméntelen kísérlet, amelylyel a vidéki irodalom terén minduntalan találkozunk, nem nevezhető befejezett dolognak.

Szépirodalmi lap elnevezésre csak az a folyóirat tarthat számot, melynek megállapított iránya, megállapodott olvasó közönsége van. És ugyan melyik hiányzik nálunk? Mi nem fedezzük fel, hogy vagyunk. Az „Alföld“ belenőtt a köztudatba, az olyan, mint a mindennapi kávé, csak az csudálkozik, aki még nem

látta: Mert valljuk be, eddig mindenki csodálkozó mosolylyal vette kezébe a vidéki szépirodalmi lapot. Ez a csudálkozás, ez a mosoly immár eltűnt. Az „Alföld“ következő számával a *harmadik évfolyamába* lép. Merész mondás, ugyebár, tisztelt olvasó. S adjunk ennek magyarázatot. Nincs sok mondani való. A közönségnek szüksége volt az „Alföld“-re, s az „Alföld“-nek a közönségre. A kettő megtalálta egymást. Most pedig olyan a viszony, mintha nem három, hanem száz év óta lettek volna.

Nem is dicsérjük magunkat. Aki ismeri lapunkat, az tudja, hogy szórakozhat mellette, hogy tanulhat és épülhet belőle. Mi programot nem adunk. Az „Alföld“ marad ami volt, mert eltérni az eddigi utjáról, fölöslegessé válnék.

Amiért szóvá tettük a harmadik évfolyamba átlépésünket, az a kötelesség, melylyel olvasóinknak tartozunk.

Forró köszönetet mondunk azon olvasóinknak, kik lehetővé tették, hogy az „Alföld“-et a vidéki irodalom uttörőjévé tehetjük. Olvasóink érdeméül tudják be, hogy a vidéki belletrisztikának alapjait megvetették.

Nemesak mi, hanem az utódok is ezt az olvasó közönséget fogják áldani, a mért a vidéki irodalom iránt fennállott kételyt eloszlatták.

A midőn a harmadik évfolyamba lépünk, konstatáljuk, hogy az „Alföld“ nem kísérlet, hanem megállapodott ujság.

Ezt tartottuk szükségesnek elmondani.

Az „Alföld“ szerkesztősége.

ÜNNEPI HANGULAT.

Ünnepe van annak, a ki szeret élni —
 — Sorsa, szíve, lelke, megnyugrással teli . . .
 — Kinek boldogsága a szeretet műve,
 Magyarország a földön. S nincsen gonája vele
 — Lesz-e holnap kenyér — nem-e kell pirítani,
 Vagy az alamizsna kenyéret meg enni?! . . .

Ünnepi hangulat conul át mindenütt,
 Ragyogó az utca s fényben elmerült —
 — Az a nyomoruság: mi maskor kirico.
 Pedig sok van olyan kinek szíve forró —
 Láz gyötörre keres olyat, ki segítsen
 — Hűj a nagy ünnepre ennivaló legyen.

Kirácsongy ünnepe a szeretet teled,
 — De csak ott ám hova a bőséget viszed.
 Mert hiába minden: Költészet a tallas
 Szeretet csak ott van, hol az Isten áldás —
 — Nem csak amúgy szűken ingyen kenyér modra:
 — Adta meg azt, a mi kell a boldogságra.

— Mert higgye el bárki, sok olyan ember van.
 Ki csak látszólag él fényben s boldogan
 S szíve lelke neki csordultig van telve,
 Nem tud fel soha az ő borus kedve.
 Csalodás, s a nyomor, az ő hites társa
 S inkább meghal mitssem rászorulna másra.

Hiszen az az ember ezerszer boldogabb,
 — Kinek semmije sincs: megnyugszik hamarabb —
 Ha egy falat kenyér, a mit ingyen adtak.
 — Elúzi ehséget: mi az élet annak? —
 Maról holnapra — gondolja magában —
 — Megelek: s bizalma Isten irgalmában!

De az uri koldus őt hat porontyával —
 Mit tegyen ha küzd az élet nyomorával?
 Minden napja bánat, minden napja kétség —
 És azért maga a száználmas szerénység!
 Szánd meg sors az ilyen uri nyomorultat —
 — A szeretet ünnepen adj neki nyugalmat.

Ünnepi hangulat conul át mindenütt
 Bánat, a kétség, a fényben elmerült —
 De csak annak kinek, a sors irgalmából
 Nagyon sok kijutott az élet javából,
 Költészet a hit, s szeretet ünnepe —
 — Csak ott van meg, hol a nyomor nincs mellette.

Liptófalvy István.

KI LESZ AZ ARADI PÜSPÖK.

Arad, december 19.

Mivel Mangra Vazult nem erősítik meg a püspöki méltóságban, annyival is inkább elképzelhető az az óriási dilemma, melyben Mangra partja leledzik . . . Komoly jelöltjük egyáltalán nincsen, s egyik humbug után a másikat

eresztik világgá . . . Illetékes helyről tudjuk, hogy sem Popovits esperes, sem Filaret Musztafa s még kevésbé vehető komoly jelöltnek Puskáriu, a ki élte delén jóval túl van már és még hozzá beteges ember: különben sincs semmi kedve az aradi püspökséghez, inkább marad Nagyszebenben a metropolita mellett. Hogyha mégis jelölt számba megy a Mangra párt részéről, hát ez egyszerűen türelmetlen kapkodás a bizonytalanságban.

Popovits pedig azért nem lehet püspökjelölt, mert nem szerzetes és azért is nem — mert nős ember: az pedig tudni való, hogyha valaki román szerzetes, annak megnősülni nem szabad; és hogy valaki püspökjelölt lehessen, annak legeslegesítő sorban szerzetesnek kell lennie. Így hát Popovits, az orsovai esperes, egyáltalán nem lehet püspökjelölt.

Filaret Musztafa jöhetne leginkább s legkomolyabban számításba mint püspökjelölt, csak hogy őnála az a baj, hogy már csak néhány év választja őt el a hetventől. Tehát Filaret Musztafa megválasztása esetén az aradi püspökség újabb megrázkódtatás elé nézne: mert hiszen mikor Goldis meghalt, még ő se töltötte be a hetven évet. Már pedig az aradi püspöki székre egy életerős javakorabeli férfura van szükség, a ki rátermettsége, képzettsége, műveltsége, tiszta multja által predesztinálva van arra, hogy pártkülönbség nélkül ugy töltse be a tekintélyes állást, a mint azt a püspöki méltóság megkívánja.

A püspöki állásra nem kell néptribun, nem kell nemzetiségi és politikai stréber, nem kell olyan egyén, a ki ellensége a magyar államelmének és szívből és lélekből gyűlöli a magyar fajt.

Az aradi román püspöki székre pap kell, a ki hivatásának tudatában nem a fajelleneséget oltja, szítja a nyáj, a hívők lelkébe: egy minden ízében olyan lelkipásztorfőre van szükség, a ki átérzi és tudja azt, hogy manapság már csak úgy van jövője a népnek, a fajnak, — ha lettlégyen az nemzetiségi is — hogyha a törzsszel, az uralkodó erővel, a magyarral karöltve törekednek arra, hogy a magyar állam mint olyan, Európának e legexponáltabb földjén a jövőben megállni tudjon: oly szilárdan, mint a multban.

Mert bizony senki sem láthat az idők méhébe: az idő meghozza a kort, a kor pedig maga embereit, a kik aztán megcsinálják a világtörténelmet és a világtörténelem pedig azt tanítja, hogy mindég jobb az erősebbhez húzódni, nem pedig arra törekedni, hogy a saját otthonunk, existenciánk, a kenyérünk, sőt sok

esetben balga módon, az életünk kockáztatásával is titokban, alattomosan, oroszva az erősebb megrontására törjünk.

És ez pedig így van Mangra pártjával, ők nincsenek megbékülve a magyar fenhatósággal, és a mint a „Tribuna Poporului“ mondja, 600.000 gör. kel. román lélek óhajtott férfitja Mangra vikárius. — Tehát számot tevő és figyelemre méltó azok száma, akik gyűlölik, megvetik és ha tőlük függne, elrúgnák a magyar fenhatóságot maguktól . . . — Csupán azért sem lehetne Mangra püspök. — Az pedig határozottan merénylet lett volna a magyar állami eszme és a haza szerves ereje ellen, — ha a kormány megerősítette volna a nagyváradi vikáriust az aradi egyházkerület püspöki székében.

— Tessék most már elképzelni, hogyha 600.000 ember: — a kik egytől egyig mind magyar-ellenesek, mert azt a politikai hitet vallják, a mit fejük, vezérük, a püspökük vall. — Igen, hogyha számban, ez az ember kolosszus egyet akar, azt, a mit vezérük diktál nekik a szöszékről — hát, bizony, bizony nem kis ribillót csapna nemcsak a magyar közszellem ellen, hanem a magyar fegyverrel szemben is! . . .

Azt is tekintetbe kell venni, hogy nemcsak az aradi egyházkerület románságából áll ám a magyarországi románok azok száma, a kiknek Mangra féle hitvallásuk van. Tehát a magyar kormány csak hazafiui kötelességét teljesítette akkor, mikor Mangrát megerősítésre nem ajánlotta a koronának.

— Most már nagyon természetes, hogy Mangra hivei ide-oda kapkodnak *Diogenes* módjára fényes nappal lámpával keresnek püspököt maguknak. Még Filaret Musztafát is emlegetik jelöltnek, a kit azelőtt egyre piszkoltak, s most meg püspökjelöltnek akarják előrántani. Puskariu nem kér a jelölésből: különben is ugyis tudják mind a ketten, úgy Filaret, mint Puskariu, hogy egy harmadik jelölttel szemben ugyis elbuknának.

— És ki ne tudná, hogy ez a harmadik jelölt, a kiről egyelőre az újságokban semmi szó sem volt mint jelöltről: és mégis jelöltje a józan gondolkozásu románság tekintélyes részének, a ki csak három szavazattal maradt kisebbségben Mangrával szemben. És ez a minden ízében jellemes és minden tekintetben kvalifikált lelkipásztor *Hamsea Ágoston* lehet egyedül csak az, a ki az aradi püspökségre méltó, és a kit a magyar társadalom is szeretettel vesz körül és a kit a főrendiházból sem fognak kitessekelni.

— Tehát Mangra hivei hagyjanak fel a püspökjelölt kereséssel, szálljanak magukba és lássák be, hogy hiába való minden erőlködésük.

— Tartsák tiszteletben és respektálják államiságunk gerinces erejét, a magyar faj felőbbségét, amely nekik is szabadságot, közös anyaföldükről megélhetést, és egyenlő polgárjogot nyújt.

HÖnisch L. István.

NEMZETI TÖREKVÉSEK A MŰVÉSZETEK BEN.

Írta: STEINER JÖZSEF.

I.

Ha ezen kérdés fölött gondolkozni akarunk, két ellentmondás lép azonnal előtérbe: „*Művész hazája széles e világ*“ — mondja az egyik fél; „*Csak az a művészet lehet igaz és életerős, mely a nemzeti életben gyökeredzi*“ — vitatják mások.

Melyik félnek van igaza?

Azt hiszem mind a kettőnek; és itt az aranyigazság nem is a középen, hanem mind a két mondatban benne van.

Való igaz, hogy az igazi festő, szobrász, építész akár Kecskeméten, akár Hong-Kongban képes igazi művészi megnyilvánulásra; de akár az Alföld híres városaiban feszíti is ki vásznát, gyurja agyagját, vagy rakja köre követ; vagy a sárga folyó partján eszeleksi ugyanazt, nem a *hely és viszonyok*, hanem az *egyéniség* az, mely művészetét első sorban befolyásolni fogja. Ha a művész egyéniségében a nemzeti érzés és karakter fölött túlteng a kozmopolita szellem; ha a fajunk rustikus, őszinte, hamar vigárló, hamar búsuló kedélyének valódi formáit leesizolta az emberek és világnézeteik különfélesége, akkor természetesen azt a képet éppen úgy megfesthette, azt a szobrot úgy megfaraghatta, azt a házat úgy megépíthette volna, akár a kínai, akár a magyar művész; de ha a magyarban az angol raglan alatt megmaradt a magyar szív, ha a kényszerű, mindig mosolygó francia udvariasság álarca alatt megmaradt a magyar gondolkodás őszintesége, akkor a művész bármely termékében lesz valami, ami *egyéni*, és az egyénisége révén *nemzeti vonás*.

Ez a theoria. De mi a valóság? Miben nyilvánul meg a nemzeti vonás — nem a psychologusok, hanem a nagyközönség számára?

A festészetben és a szobrászatban kétségkívül könnyebb ennek az irányzatnak megértése, mint az építészetben, mert csak magyar viseletű alakok, magyar tájak ábrázolása szükséges és magyar nemzeti művészet gyanánt kél el a kép vagy szobor.

Tehát a magyaros tárgyban volna a magyaros irány *legfőbb* biztositéka? Kétségtelenül, de nem *minden* biztositéka. Csak a mi magyarok örökdiességünkre, a nagy Munkácsi Mihályra hivatkozom. A „*Honfoglalás*“ már csak magyar tárgyú kép, és mégis, aki Árpád hideg, szenttelen, merev alakját figyelemmel megnézte, az reá fog ismerni a francia emervált grand-seigneur jellemvonásaira, de nem fog ráismerni arra az ideálra, melyet lelkében a *h Iverő Árpádról* magyar rajongással gyerekkora óta megalkotott.

Pedig a kép egész levegőjében úgy tárgyánál, mint technikájánál fogva éppen úgy benne van a magyar ősidők ködös genetikus homálya és nyers ereje, mint a hogy a mester minden képen a teremtő erő fölött kiérzik az ő magyar volta.

A magyar tárgy csak megkönyviti a nemzeti érzék megnyilvánulását, de nem biztosítja teljesen. Bizonyos, hogy azok a festők, kik a szolnoki művésztelepen abban az egészséges magyar levegőben dolgoznak, kevésbbé vannak kitéve annak az eshetőségnek, hogy az új német, francia vagy belga befolyás alá kerülve, ilyen irányú képet alkotnak, mint pld. azok, kik a müncheni „Räthskeller“ füstös boltívei alatt csak a rabváltató német dohány füstjével együtt szívhatják magukba a magyar nedűt. De merem állítani azt is, hogy akár ki idegen nagy mester próbálkoznék meg a szolnoki tájak megfestésével, bár éppen úgy produkálhatna igazi magyaros hangulatot, mint a magyar mesterek, de a fölfogásban, a nuanceok finomságában megnyilvánulna az illető nemzeti egyénisége.

Még a szolnokiak munkája is csak kísérletezés, amint, hogy eddig nem alakult ki speciális magyar irány a nagybányai festő iskolából sem. Sokat kóválygott az agyamban ez a kérdés, midőn a tavalyi velencei és müncheni nemzetközi kiállítások termeiben lődörögtem, keresve, kutatva a magyar irányt. Mindegyik tárlaton szépen voltunk képviselve. Révész nagy képe, — ha jól tudom „*Panem*“ volt a címe — általánosan tetszett. László „*Barbi Alice*“ t orosz utitársam, ki aethetikus Lenbach képeivel egyenértékűnek vallotta, de mit nekem Lenbach! Én azt szerettem volna tőle hallani, hogy ez a kép nem olyan mint a többi, hogy ez valami különös, hogy *ez magyar*. Nos, ezt hiába vártam. Nem mondotta és nem is mondhatta, pedig bizony én a *Repin Jeffimovics Iliá* képeire reá mondtam és mondhattam is joggal, hogy az orosz művészet. Miért?

Mert úgy a tárgyában, mint a felfogásában, valamint a technikájában találtam valami olyat, melyet a többi nemzet képein nem, és melyet csak a többi orosz képen leltem hasonlót. Ezek tehát *egyéniségek* és pedig abban az egyirányban, egyforma egyéniségek voltak, hogy más nemzetbelivel nem igen téveszthettem őket össze.

Magyar egyéniségeket kell tehát először is nevelni, illetve azt festőművészeinkben megőrizni, hogy magyar festészetet teremthessenek. A szobrászatról más példákkal ugyanezt mondhatnám, de másképp áll a dolog az építészettel. Erről legközelebb.

SZOMORU KARÁCSONY.

Irta : VÉRTESSY IDA.

Lassan száll az alkony
Halk suhanó árnya.
Ráborul kuayhóra.
Magas palotára.
Főn esillog ezre ám
Gyul lángoló fénynyel.
Csak a ti szobátok,
Csak a ti szivetek
Van tele sötétel.

Mért zokog a szíve
Anyának, apának!
— Híjja lett a féltett
Boldog kicsi nyájnak.
Ki galambszívével
Ugy tudott szeretni.
Hallgató ajakkal
Kicsi, hideg ágyba
Tették le pihenni.

Hiába gyul főn a
Hit ragyogó lángja.
Az ő szíviük ma oly
Koldus, szegény, árva:
Pedig ma is ott áll
Telerahta fénynyel
A karácsony fája,
Haj de kevesebb van
Ágán egy reménynyel!

Bus néma ajakuk
Nevét se mondja bár,
De lelkük esőndesen
A kiesimy sirra száll.
Egy ragyogó gyöngyöt
Visznek a kis fáról.
Siró szemük meleg,
Soha el nem fogyó
Hulló harmatából.

És míg borus lelkük
A Golgotát járja,
Megrebben egy angyal
Galambfehér szárnya.
Szíviük fölé száll egy

AZ „ALFÖLD“ SZÉPSÉGROVATA.

Kiss Hajnalka.

Weisz H. fély.

Ragyogó sugárban,
Buterhelt homlokuk
Két kicsi kezével
Simogatja lágyan.

Mintha a sötétre
Halovány fény szállna,
Mintha enyhülne bus
Szivük dobogása,
Hiszen ő, ki ma ott
Künn alussza álmát,
Reájuk teríti,
Szivükre borítja
Fehér lelke szárnyát.

KRÓNIKA I.

ZSINDELYKE ÉSZREVÉTELEI.

Ellesett párbeszédéből,

— Nem tudom, hogy otthon édes Magyarországon is olyan borzasztó hideg van, mint itt. Mert bizony az kétségbeejtő, a mit itten a hideg művel.

— A mióta beállt a nagy hideg, azóta elmaradtak a napi séták. Még az orrocskánkat se merjük kidugni az intézet falai közül. Mennyire örven-

dek ilyenkor, ha valamelyik magyar ujság a kezem ügyébe jut. Mostanában nem vizsgálják át annyira a hazuról érkező csomagokat és így aztán nyugodtan böngészhetem ki a régebbi ujság számokból a világ folyását: és így nagyon természetes, hogy a közép-európai műveltségtől tiz-tizenkét nappal rendszeren vissza vagyok. De az utóbbi időben mégis szerencsém van, mert az aradi ujságok egy-egy példánya mégis elég ideje korán hozzám jut. És fájdalommal, éppen most jutott tudomásomra, hogy Aradon is rettenetes hideg van, és e miatt pang az ipar és kereskedelem, de üres még a színház is nap-nap után. Pedig a drága, jó, és a hölgyek kedvence, a szép Zsül mindent megtett, hogy a közönséget visszahódítsa a színházba: annyira ment a figyelmességben, hogy még a ruhatárat is a színházban a belső folyosóra helyezte el, hogy a közönségnek ne kellessen a nem fűthető, fogvacogtató hideg foyierben az alaposan kiszellőztetett, kihűtött téli felöltő után kapkodni.

Ugy látszik, hogy a szívében csupa jósággal telt kedves Zsülnek nincs szerencséje az aradi Nemzeti Színházzal: hideg az idő, de a publikum még hidegebb. És amint az ujságokból kiveszem: ma holnap a közönség hangulata még a fagypontra is túlhaladja: és akkor bizony befagy a szintársulat igazgatótól együtt. Akkor aztán beáll a legveszedelmesebb állapot, a mi még a fagypontra is kétségbeejtőbb, mert azt még június melege se tudná feléleszteni: és ez a csőd, melynek réme, a nap-nap utáni üresházakban, mint előjel mutatkozik... Dehát Zilahí nem hagyja magát, küzd az utolsó lehelletig, és becsülettel kiállja azt, a mit az idő, a sors, a közönség részvétlensége miatt a fátum reá mér. Ne is búsuljon Zilahí, mert rossz után csak jó következhetik.

Hála telt érzelemmel gondolok *Urbán Ivánné* főispánnéra, a ki a hegyaljai csángók sorsát annyira a szíven hordja: igazán dieséretet érdemel ez a jóságos lelkű urinő, hogy véreinket segítenie tűzte ki céljául. A mint a tantim leveléből kiveszem, hát bizony elég szép dolgok vannak a megyeháza nagytermében kiállítva, és a mi a földolog benne, — az az, hogy a kiállított tárgyak nagy része már el is van adva.

Ujabbán az aradi *Székely Otthon* is nemes akciót indított erdélyi magyar véreink érdekében: a székely ipartárgyakból bizony érdemes, hogy minden magyar ember tehetsége szerint beszerezzen valamit. Mert bizony itt volna az ideje annak, hogy közös akarattal kiszorítsa a magyarság a külföldi iparterméket. Mert bizony már én is belátom, hogy a német mennyire élelmes, hogyha még osztrák is: ezt még itt az intézetben is tapasztaltam.

— Tehát csak működjön a jóságoslelkű főispánné tovább is magyar véreink a szegény hegy-

aljai és angók érdekében. Ugyan ezt mondom a *Székely Otthon* vezetőségének, minden fillér, a mit a székely iparnak megment a külföldtől, annak itt hon tiszteres értéke van, mert az a szegény székely jobban rá van szorulva a fillérre, mint a kapzsi német.

Az ingyen kenyér bizottság akciója is fényes eredményt tud felmutatni. Nem hiába szeretem olvasni az *Aradi Közlönyt*, de díszletére legyen mondván, az ingyen kenyér nemcsak ezsméje ennek a lapnak a hasábjairól látott napvilágot és az *Aradi Közlönynek* köszönhetik Arad város eddig éhező szegényei, hogy most nem éheznek.

— A mint hallottam a Berlitz-féle iskola nagy ribilliót csinált az aradi nyelvész tanárok között . . . A leendő leánygymnásium egyik alapító jelölője szellemes érvekkel kelt ki Berlitzék ellen, — a kik szintén ríposztírozták: de nem valami érdelemes argumentumokkal. — Így aztán, ~~nyilván~~ Hunyadi tanár került ki győztesen a nyelvészdiskurzióból. Hát hogyha még a magyar tanár ~~szépen~~ védelmébe a hazai felfogásokat: akkor aztán mi lenne a magyar sovínismusból — a mit bizony manapság még tölesérrel is nehéz bejuttatni az elesenevészedett önféjú magyar koponyába.

Azon veszem magamat észre, hogy politizálni kezdlek, pedig még messze vagyok attól az időtől, a mikor ezt megengedhetném magamnak. Tehát az nem is csoda, hogy a magyar leányok értenek valamit a politikához: mert hiszen nálunk Magyarországon még a ~~csodák~~ eszmadiák is híres politikusok. És azt hiszem ez az oka annak, hogy a magyar még mindig nem boldog. Ezt azért mondom, mert úgy tapasztaltam, hogy itt a németek nem igen törődnek a politikával: a cipészek pedig (eszmadia itt nem igen van) még kevésbé. Az asszonyok és leányok egyáltalán nem értik azt, hogy mit tesz politizálni?! Ez talán az oka annak, hogy a német, mégha osztrák is, sokkal boldogabb, mint a magyar. Majd ha én egyszer asszony leszek, bizony az én uram nem fog politizálni.

Eppen be akartam fejezni az írásomat, a mikor étvágy fogott el, hazulról egy és más között valami újfele sajtót küldött a tantim kóstolól, azzal a megjegyzéssel: hogyha ízleni fog, hát akkor többször kapok belőle. Csodálkozva vettem kezembe a kis esomágot — mert a felső ujságpapíroson „Zsindelykének” címmel egy cikket láttam, a nélkül, hogy hozzáfogtam volna a sajt falatozásához — olvasni kezdtem. A cikk mindenesetre engem illet — nekem szól, a kedves „Alföld” ben megjelent múltkorai kronikáért.

Mosoly vonult el ajkimról a cikk elolvasása után és arra a gondolatra jöttem, hogyha az ember eltéved a természet (nagy) tudományok labirintusába, ugyan is, ha mint a növényeket megkülön-

böztetni tudó józan eszű egyén jut be a labirintusba, könnyen megtörténhet, hogy az útvesztők között a lázas türelmetlenség közepette — ha véletlenül mégis kitalál onnét, hát a szárnyasok közé véli magát tartozandónak: azok közé, a melyek kajdácsozni szoktak. Mert különben oh drága *Petronella* prózában írt színi kritikákat, nem kajdácsolná az Ön által annyira kedvelt *jambikus* szökö, szökö időmértékes verses szótagokkal: hogy a ki elolvassa: hát bizony mosoly kel az ajkán . . . Én mikor elolvastam az Ön *verses-próza* című kritikáit, hát rögtvest a drága tantim papagályára gondoltam.

— Egyébként pedig Önhöz még kevesebb szavunk, mint Önnek mi hozzánk: Mert mi nem a sajtó és tollhibákba látjuk meg a szálkát és holmi faragatlan gyerekes, holmi nem sikerült esinyek idézésén véljük magunkat áltatgatni a másik — illetve Ön ellen drága *Petronella*, hanem: mi akkor szólaltunk fel, a mikor az jogos, és annak a köz, a helyes, a józan felfogásban — értelme van. Méltóztassék csak a *Krónika I. Hamis isteneire* visszaemlékezni, ott mi már végeztünk egymással: ott és akkor kellett volna erkölcsi erőnek, bátorságnak lenni . . . Most már — bizony, bizony késő és nem is mondhatja a bagoly a verébnek, hogy nagy fejű. Mert bizony a ríposzt elmaradt, mélyen hallgatott az, akit illetett? Önt drága *Petronella*.

— Hogy pedig mi, mennyire (lássa még a nevet se ejtjük ki az Ön termékeinek) illünk, vagy nem illünk Önökhöz, vagy Önhöz, az ám közfelfogás dolga. Az „Alföld” eredeti vezető cikkét olvastam már más előkelő napilapok hasábjain, úgy szintén eredeti tárcá cikkeit is . . . Az Ön termékből drága *Petronella* még mit sem láttunk más ujságok hasábjain! — Tehát azért felelte kiesínyes dolog ám az önhittség . . . Mi szerényen munkálkodunk éjjel-nappal, — de aztán el is követünk mindent, hogy az „Alföld” tért hódítson, a mi ma már nem is kerül nagy fáradságunkba.

Tehát béke velünk isteni *Petronella*. Bár megjegyzendő harag nem is volt köztünk.

— Mi esupán szellőztettük azt, a mit a közfelfogás szintén rosszalt és elítélt . . . Hogy pedig a viszont nem látásra maradhassunk egymáshoz — ahhoz közös akarat kell, mi bizony ebbe nem megyünk bele, sőt, ellenkezőleg mi figyelemmel tartjuk Önt . . . mint olyat, a ki különös módon véli a gombaneműeket ismerni, csakhogy ne tessék elefedni, hogy a gombák között is van olyan gomba, melyből a jó gazdasszony izletes ételt talál fel az asztalra . . . A mit bizony én is megteszek, ha férjhez fogok menni . . .

— Most pedig átvagyok hatva a közelgő ünnepek miatt, az öröm végtelen érzelmeivel, hogy végre egy időre megszabadulok innét . . . Bizony nem szívesen jön ide vissza . . .

Zsindelyke.

A GÓLYA-MESE.

— Egy kis elmefuttatás —

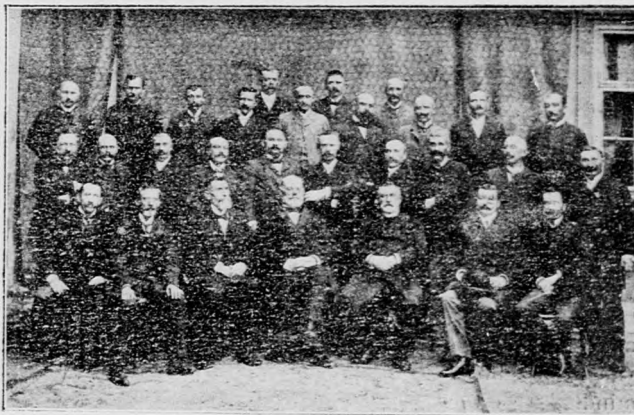
Arad, december 21.

Nevetséges és kivetnivaló, a mit a morál a józtlésen felül követel. Az a mindent átható különbség, melyet a társadalmi felfogás a nő és a férfi között tesz, az a kötelek udvariasság, melynek nőtisztelet a neve, mely a lovagi férfinak erénye, kelletlenség, áldozat dacára is, a bántó idealizálás és cinikusan jóindulatu gyámoskodás, a felfelé fordított szemek, a kétértelműségekbe fojtott egyértelműségek mind kivetni valók, nevetségesek. Hányszor nem éreztem már magamat feszélyezve a tisztelet által, rabba, szolgáló rabba sülyesztve minden udvariasság dacára, mert szabadságomtól, nagyságomtól fosztott meg a fenálló morál. Igen. Ideállá tett, megengedem, de a mellett kötelességemmé tette azt is, hogy úgy is viselkedjem, mint valami ideálhoz illik, megtagadta az emberi voltomat és mikor felemelt nehezebb, természetemnél fogva elviselhetlenebb békókat rakott rám, mint lett volna az egyenraguság szürkésége s közönségesség kiváltság, nélkülisége.

Vannak dolgok, közönséges, mindennapi dolgok melyekről nem is beszélne, nem is gondolkodnék, mint kérdésekről, az ember, olyan fizikai processzusok, melyek szükségesegek ahhoz, hogy az embergépezet rendszeren működjék és tovább fejlődni tudjon, ha nem lett volna valaha egy akárki, a ki bélyeget nyomott rájuk, megalázó, szépséget rontó bélyeget, hogy lehetetlen legyen őket említeni ott, a hol a jó nevelés és a szalon illem honol. Dolgok, melyek fontosságukat csak ferdén felfogottságuktól nyerik, melyekről írom, nemcsak női, de férfi olvasóinkat tekintve sem volna szabad, mert parasztnak nevez érte mindenki, a ki komoly vitában csak a szavakat hallja, de az értelem mélyére hatolni nem tud.

És mégis írok. Mert jól esik észrevennem, hogy a mi salakot e tekintetben századok rothasztó morálja összehordott, azt széthányai, kipusztítani kezdi az utolsó évtizedek óta bontakozó felvilágosodottág. Mert érzem, hogy, mintha szellő szárnyán, valami emberibb, valami természetesebb valami jobb felfogás száll a levegőben szerte az agyvelőtől agyvelőig, és mert elfog a vágy gáncs dacára is hangot adni e néma fuvalomnak és azt, a mi öntudatlan szülemlik meg a gondolkodókban, világba kiáltani, hogy ott a kimondott szó erjesszen, ferraljon és átalakítson.

Eddig csak magamban tünődtem e kérdések felett. Hölgy előtt róluk beszélni neveletlenség volt, férfiak között pedig e tekintetben az érzékiség na-

30 éves találkozó

Klappik, Arad, hely

a polgáriskola megalapításakor belepő tanítványoknak.

gyobb, mint a komolyság. Most azonban, hogy a wiesbadeni német nőegyesület kongresszusán maguk a nők vetették a nyilvánosság elé e témát, azt hiszem, nem kell, hogy obszcén legyen az, a ki ezzel foglalkozik. Ezért beszélek, és meditációm eredményét kimondom. — gondoljon mindenki, a mit akar.

Arról van szó, hogy a gólya-mese mese legyen-e ezután is, vagy csak olyan élettani processzus, mint a táplálkozás, az alvás: — hogy áltassuk magunkat kevesek által hitte dajkamesékkel és szízeszereket lássunk tönkremenni prüderia és tudatlanság miatt, vagy valljunk színt és mondjuk ki bátran mindennütt azt, a mitől nő a nővel és férfi a férfival, oly szívesen beszél. Arról van szó, hogy a mi a legemberibb az emberben, a mire legerősebb a hajlandóság minden hajlandóság közül, az ne legyen — esúnya, illetlen és bántó, hanem olyan természetes, olyan nyilvános, mint akár a fogpucolás, vagy az evés-ivás, vagy a köhögés.

Füresa is, — nem érthető, mi az oka annak, hogy az ember restelli azt, hogy ember: — hogy undorodik attól, hogy lépzezi azt, a mi által lesz, él, van? Mire való az agyonhallgatása annak, a mi körül forog, a miért mozog minden? Miért a szándék lealjasítani az emberi szervezet legtökéletesebb funkcióját? Nem tudom, nehéz a nyitjára akadni, — de így van; óriási komikumaként egy kényszerűségek-ből kifejlődött emberfeletti morálnak.

Igen, egy emberfeletti morálnak. Mert ilyenkor, az érzékiséggel kapcsolatos kérdések tárgyalásánál látjuk mindig, hogy mindazok a tettek, melyek társadalmi együttélésünket szabályozzák, tulajdonképpen nem is miránk, gyárló emberekre, hanem valamilyen szellemi aszkétákra szabottak, kik tudományból élnek, ajtatos zsolozsmákkal táplálkoznak, és kiknek foglalatossága nem fásasztó, izom-munka,

hanem csak valami szellemi torna, melyben a testnek csak az a része dolgozik, melyet sem meglátni, sem megtalálni, sem észrevenni nem lehet. Ilyenkor látjuk be mi, kevésbé büszkék, hogy a miért az ember erkölctelenné lenni kénytelen, annak oka nem az ember, hanem az erkölcs. Ilyenkor vesszük észre, hogy miuden, de minden abnormitásnak az emberi hiúság az oka, mely helyes addig, míg ambíciót ad és tette kész, de elítélendő, mikor az ép külső miatt, a beteg tartalmat nem engedi gyógyítani és — mint jelen esetben — a fény miatt, melyet egy a multban szükségessé vált rendszabály ma vet rá, eltagadja, hogy ő érzéki lény és játszóván az érzékiségen felülemelkedett szellemít, elítél mindenkit, a ki e csunya játékban nem vesz részt és megbélyegez mindent, a mi létével hazugságára mutat.

Utálok az ilyen álszenteskedést, de mikor már a nők is felkiáltanak, holott csak őket akarta védeni a morál e sok haszontalansága, akkor legyen szó róla ezután. Teszem: egyedül álló, tisztességes, becsületes lány vagyok. Tanultam, mindennapi keresményem elég, hogy abból éléljek, a nélkül, hogy az emberek, jóindulatára, segítségére, vagy egy nem becsült férj erejére lenne szükségem. Mint ideálnak, otthon kell ülnöm a rideg négy fal között, ha nem akadtam olyanra, kit szeretni tudnék, — künn a világ rossz és kelepéccel teli, ha kimegyek, a szégyent nem mossa le többé semmi. Pedig, mint ember, mint közönséges érzéki lény, mi szépen tudnék boldogulni, életem a meglegedés, az öröm és nyugodtság élate lenne: vágyamra kielégítést találnék, kívánságum nem volna semmi, csak az, a mi nem kívánság, hanem szükséglet. Hát nem álszenteskedés ez?

TRAGIKUM.

Kesőn van a világra gondja.
Fazós szerelmi alkonyon.
Viszonyunk reg lábbal tiporja
Becsületünket, asszonyom!

Ha mint férjének gondos öre
Élt volna békén, csöndesen:
Most nem lennék a szeretője.
Nem vettem volna észre sem.

Hagyott volna ifjan álmodozni
Tapasztalatlan, boldogan.
Papíron, persben csokolózni:
Lennék most hős — szárnyas locan.

Igy jó adat lesz egy regényhez
Szerelmünk tiltott edene
Melynek hősnője negyven éves
S a hőse. — éppen a fele.

Nikelszky Géza.

KRÓNIKA II.

A MI IRODALMUNK.

Arad, december 20.

Fehér karácsonyünnep idején, mikor a jószívű emberek szívét valami különös melegség járja át, ritka ember az, akinek ne kerekednék kedve elgondolkozni.

Ki ezt, ki amazt szüri át agyán, mintha termékenyebb lenne az agyvellő, vagy mintha a karácsony a nagy gondolatok ünnepe volna.

Evvél szeretném megmagyarázni, hogy a karácsony a könyvpiac ideje. Az írók az egész éven át folytatott munkásságukat karácsonykor adják át az olvasóknak, s az olvasók is karácsonykor fogják kezükbe a lélek táplálékát, a könyvet. Nem merem egész határozottsággal odaállítani, hogy a karácsony szüli az olvasási kedvet, mert ezt az állítást avval is meglehetne cáfolni, hogy karácsony tel idejére esvén, az emberek ilyenkor érnek rá leginkább az olvasásra.

A karácsonyi könyvpiacról írván, az sem szándékom, hogy a magyar irodalom legujabb eseményeiről számoljak be. Csak azt az éles, kirívó árnyat akarom a fénytől elválasztani, a mely árny a vidéki, de különösen az aradi irodalmat befedi. Ki hallott volna már karácsonyi könyvpiacról, vidéki értelemben véve azt a két szót. Ki írt, ki olvasott karácsonykor, vagy egyébkor is, vidéki termelésű könyvet. Vagy talán fordítsuk meg a kérdést, ki írta és ki olvasna vidéken könyvet.

Nagy probléma ez, mely belevág a társadalmi gazdaságtan elevenjébe. A vidéki városokat úgy tekintik a nemzetgazdászok, hogy ezek csak előkészítik a kultúrembert a fővárosi életre, mert nálunk Magyarországon minden falusi kanásznak az a vágya, hogy fényes környezetben pompa és dísz között éljen, szóval, hogy a fővárosba kerüljön. Mint-hogy pedig az egyenes úton nem igen lehetséges, a vidéki empóriumok előkészítő, csiszoló műhelyébe kerül, ahol aztán *főváros-képes* ember lesz belőle. Azt lehetne ebből következtetni, hogy a vidéki városok életében nincs semmi megállapodás, nincs végleges, nincs befejezett működés. Minden, a mi a vidéki városok kohójában feldolgozódik, csak ideiglenes, olyan, melyre a koronát a főváros rakja. A vidéki városok nem önmagukért, hanem a fővárosért vannak s a vidéki városokban kultusz, tudomány elhanyagolódik, mert a főváros irányító tevékenysége a példa. A vidéki városoknak önálló jellegük nincs. Legfeljebb néhány nyert ismertebb jelleget. Így Kassa a sódar, Szeged a paprika, Pozsony a kifli, Vinga a bonbon és Pankota az itce hazája. Mindenük, a mi a vidéki városoknak van, a fővárostól ered, a vidék ehhez sem hozzátenni, sem belőle

elvenni nem mer, mert nincs önállósága. Minden ferdeség, minden badarság jó és célszerű, ha azt a főváros approbálta.

Az irodalom, melyről tulajdonkép szólni akarnak, a vázolt viszonyok jegyében áll. A vidékeknek nincs irodalmuk, s mindent a fővárosból kapnak.

Vidéki író vidéki kiadóhoz nem is fordul, mert tudja, hogy kudarc lesz a vállalkozás vége. *Csak akkor író az író, ha Budapesten adja ki a könyvét.*

Aradon ez az igazság annyira köztudomású lehet, hogy nincs ember, aki a nyilvánosság elé merne lépni egy-egy alkotással, melyet irodalminak lehetne nevezni.

A „karácsonyi könyvpiac“ vajjon mit hozott? Három naptárt, melyet a hírlapok adnak karácsonyi ajándékkul az előfizetők kitartásának jutalmazására, vagy talán új előfizetők felbuztatására.

Ez a három könyv, *jóllehet ez az aradi irodalom hü tükre*, tiltakozik az „irodalmi esemény“ elnevezés ellen, már avval is, hogy keletkezésének iadoka nem belső kényszer, hanem üzleti szempont. Kalendárium vagy karácsonyi mellékletből telik ki Aradon a karácsonyi könyvpiac. Ötvenezer embernek nincs szüksége egy magához szabott könyvre és ötvenezer emberből nem érzi szükségét egy is, hogy a többi negyvenkilencezernek valamit elmondjon.

A mi íróembereink a hírlapírás nehéz robotja alatt szenvednek. Őket nem szabad józanul avval vádolni, hogy az irodalom iránt közönyösek. A nagy társadalom egyéb irástudóit érheti csak a vád, hogy vagy gondolatszegények, vagy ami inkább megbélyegző, lusták.

Egy könyvet, egy nagy érdekes könyvet, gondolatokkal, olvasni valóval szeretnék már látni, olyat, melyet Aradon írtak, Aradon nyomtattak és Aradon olvasnak.

Ez volna a legszebb karácsonyi ajándék. De ilyen, hogy nagyot mondjak, még talán a Porter Áruházában sem lehet kapni.

KRÓNIKÓR.

A FEHÉR ASSZONY.

Irta: Mok Ferenczné.

(Vége.)

Az asszony szíve szinte fizikailag fájt, oly nagyon, oly sebesen dobogott. Elhárító mozdulatot tett. Pedig a férfi nem közledett feléje. Alvinczy inkább önmagához beszélt, fejét kissé leszegte, míg karjaival egy fatörzshöz támaszkodott.

— Menjünk haza — mondotta az asszony vibráló hangon — és előre sietett.

Egy mogyoró-bokor ágai mélyen bele nyultak az utba, úgy hogy uem lehetett akadálytalanul arra menni. A festő karjával elhárította a galyakat, hogy előre boesássá Klá-

rát. Az asszony véletlenül odaért karjával a férfi kezéhez s ettől az érintéstől mintha villanyütést kapott volna e két ember. Egy szívdobbanásig egymás szemébe néztek s a másik pillanatban a férfi keblére ölelte az asszonyt. Csak egy pillanatig pihent Klára a festő szíven. Hevesen bontakozott ki az ölelő karokból és szinte sírva mondta:

— György! mit tett?

A férfi letérdelt az asszony elé, mélyen hajtotta le a fejét mellére, és halkán kért boesánatot.

— Klára! feledje ez örült pillanatot, szerelmem vak ká, merészsze tett. Boesáson meg, Beesületes embernek tartom magam s ön előttem szent, megközelíthetetlen. Küzdöttem a szenvedélyem ellen sok nehéz, álmatlan éjszakán át. Ön nem is sejtette, micsoda kin volt az nekem. Látni önt mindennap s tudni azt, hogy kegyed a másé. S én meg arra vagyok kárhoztatva, hogy lemondjak erről az én első, igazi szerelmemről. Klára! ön szeret engem, érzem, tudom! Mondja ezt nekem és én mindenre kész vagyok önért — éretünk. Szerelmeért a lehetlent is megteszem. Legyen az enyém, váljon el az urától, hiszen ugy sem szereti már. Én meg életemet áldoznám fel a boldogságaért!

— Az Istenre kérem, hallgasson György! Nyugodjék meg kissé, esillapodjék kedélye és ön befogja azt látni, hogy azt nem kellett volna tennie, nem lett volna szabad így hozzám beszélnie.

Sebes léptekkel igyekezett Klára otthonjába. Fehér arca egy árnyalattal halaványabb volt. Alig bírt egy karosszékiig menni. Térdéi reszkettek, egész testét lázas forróság égette. Könytelen, égő szemekkel nézett a távoli, holdsugaras rónaságra. Kínos sóhaj szakadt föl szívéből, aminf a szek párnájába belezokogta:

— Szoretem, szeretem!

Álmatlan, hosszú éj után fárdtan kelt föl. Szemei bágyadtak, beesettek voltak. Idegesen remegő kezekkel nyitotta ki a kertbe nyíló ablakot. A hűvös, reggeli szellő megsimogatta az asszony lázas arcát, kissé megnyugtatta idegeit. Midőn szobájába visszafordult, egy levélkét pillantott meg öltöző asztalán.

Az a kis papír de remegett az asszony kezében, midőn végigfutotta azt a néhány sort:

— Még egyszer, csak egyetlen egyszer találkoznom kell önnel asszonyom. Nagyon kérem, az esti órákban legyen a mohapadnál, esedezem, tegye meg e kívánságomat. Nem tudok addig elutazni, míg ajkairól boesánatot nem hallottam.

Az asszony vére mind a szívéhez toltult. Azt hitte, megfullad. Odaszoritotta a levélkét forró arcához és halkán suttogetta:

— Szeretlek! szeretlek!

De azután feleszmélt. Férje erős hangját hallotta lent a kertben. Kinézett az ablakon. Dombrády hatalmas alakja magasan vált ki a kert apró bokrai közül; erős léptei alatt ropogott az út homokja. Most fölnezt az ablakra. S midőn ifju feleségét megpillantotta, derült mosolylyal, felragyogó szemekkel köszöntötte őt s egy rózsát dobott

hanem csak valami szellemi torna, melyben a testnek csak az a része dolgozik, melyet sem meglátni, sem megtalálni, sem észrevenni nem lehet. Ilyenkor látjuk be mi, kevésbé büszkék, hogy a miért az ember erkölestelenné lenni kénytelen, annak oka nem az ember, hanem az erköles. Ilyenkor vesszük észre, hogy minden, de minden abnormitásnak az emberi hiúság az oka, mely helyes addig, míg ambíciót ad és tette készit, de elítélendő, mikor az ép külső miatt, a beteg tartalmat nem engedi gyógyítani és — mint jelen esetben — a fény miatt, melyet egy a multban szükségessé vált rendszabály ma vet rá, eltagadja, hogy ő érzéki lény és játszván az érzékiségre felülemelkedett szellemit, elítél mindenkit, a ki e csunya játékban nem vesz részt és megbélyegez mindent, a mi létével hazugságára mutat.

Utálok az ilyen álszenteskedést, de mikor már a nők is felkiáltanak, holott csak őket akarta védeni a morál e sok haszontalansága, akkor legyen szó róla ezután. Teszem: egyedül álló, tisztességes, becsületes lány vagyok. Tanultam, mindennapi keresményem elég, hogy abból eléljek, a nélkül, hogy az emberek jóindulatára, segítségére, vagy egy nem becsült férj erejére lenne szükségem. Mint ideálnak, otthon kell ülnöm a rideg négy fal között, ha nem akadtam olyanra, kit szeretni tudnék, — künn a világ rossz és kelepccékkel teli, ha kimegyek, a szégyent nem mossa le többé semmi. Pedig, mint ember, mint közönséges érzéki lény, mi szépen tudnék boldogulni, életem a meglegedés, az öröm és nyugodtság élate lenne: vágyamra kielégítést találnék, kívánságum nem volna semmi, csak az, a mi nem kívánság, hanem szükséglet. Hát nem álszenteskedés ez?

TRAGIKUM.

Későn van a világra gondja.
Fázós szerelmi alkonyon.
Viszonyunk reg labbal tiporja
Becsületünket, asszonyom!

Ha mint férjének gondos öre
Élt volna békén, csöndesen:
Most nem lennék a szeretője.
Nem vettem volna észre sem.

Hagyott volna ifjan álmodozni
Tapasztalatlan, boldogan.
Papiron, versben csokolózni:
Lennék most hős — szárnyas locan.

Igy jó adat lesz egy regényhez
Szerelmünk tiltott edene
Melynek hősnője negyven éves
S a hőse. — éppen a fele.

Nikelszky Géza.

KRÓNIKA II.

A MI IRODALMUNK.

Arad, december 20.

Fehér karácsonyünnep idején, mikor a jószívű emberek szívét valami különös melegség járja át, ritka ember az, akinek ne kerekednék kedve elgondolkozni.

Ki ezt, ki amazt szüri át agyán, mintha termékenyebb lenne az agyvellő, vagy mintha a karácsony a nagy gondolatok ünnepe volna.

Evvél szeretném megmagyarázni, hogy a karácsony a könyvpiac ideje. Az írók az egész éven át folytatott munkásságukat karácsonykor adják át az olvasóknak, s az olvasók is karácsonykor fogják kezükbe a lélek táplálékát, a könyvet. Nem merem egész határozottsággal odaállítani, hogy a karácsony szüli az olvasási kedvet, mert ezt az állítást aival is meglehetne cáfolni, hogy karácsony tel idejére esvén, az emberek ilyenkor érnek rá leginkább az olvasásra.

A karácsonyi könyvpiacról írván, az sem szándékom, hogy a magyar irodalom legujabb eseményeiről számoljak be. Csak azt az éles, kirívó árnyat akarom a fénytől elválasztani, a mely árny a vidéki, de különösen az aradi irodalmat befedi. Ki hallott volna már karácsonyi könyvpiacról, vidéki értelemben véve azt a két szót. Ki írt, ki olvasott karácsonykor, vagy egyébkor is, vidéki termelésű könyvet. Vagy talán fordítsuk meg a kérdést, ki írta és ki olvasna vidéken könyvet.

Nagy probléma ez, mely belevág a társadalmi gazdaságtan elevenjébe. A vidéki városokat úgy tekintik a nemzetgazdászok, hogy ezek csak előkészítik a kulturembert a fővárosi életre, mert nálunk Magyarországon minden falusi kanásznak az a vágya, hogy fényes környezetben pompa és dísz között éljen, szóval, hogy a fővárosba kerüljön. Mint-hogy pedig az egyenes úton nem igen lehetséges, a vidéki empóriumok előkészítő, esiszoló műhelyébe kerül, ahol aztán *főváros-képes* ember lesz belőle. Azt lehetne ebből következtetni, hogy a vidéki városok életében nincs semmi megállapodás, nincs végleges, nincs befejezett működés. Minden, a mi a vidéki városok kohójában feldolgozódik, csak ideiglenes, olyan, melyre a koronát a főváros rakja. A vidéki városok nem önmagukért, hanem a fővárosért vannak s a vidéki városokban kultusz, tudomány elhanyagolódik, mert a főváros irányító tevékenysége a példa. A vidéki városoknak önálló jellegük nincs. Legfeljebb néhány nyert ismertebb jelleget. Így Kassa a sódar, Szeged a paprika, Pozsony a kifli, Vinga a bonbon és Pankota az itce hazája. Mindenük, a mi a vidéki városoknak van, a fővárostól ered, a vidék ehhez sem hozzátenni, sem belőle

elyenni nem mer, mert nincs önállósága. Minden ferdeség, minden badarság jó és célszerű, ha azt a főváros approbálta.

Az irodalom, melyről tulajdonkép szólni akarok, a vázolt viszonyok jegyében áll. A vidékeknek nincs irodalmuk, s mindent a fővárosból kapnak.

Vidéki író vidéki kiadóhoz nem is fordul, mert tudja, hogy kudarc lesz a vállalkozás vége. *Csak akkor író az író, ha Budapesten adja ki a könyvét.*

Aradon ez az igazság annyira köztudomásu lehet, hogy nincs ember, aki a nyilvánosság elé merne lépni egy-egy alkotással, melyet irodalminak lehetne nevezni.

A „karácsonyi könyvpiac“ vajjon mit hozott? Három naptárt, melyet a hírlapok adnak karácsonyi ajándékkul az előfizetők kitartásának jutalmazására, vagy talán új előfizetők felbuztatására.

Ez a három könyv, *jöllehet ez az aradi irodalom hü tükre*, tiltakozik az „irodalmi esemény“ elnevezés ellen, már avval is, hogy keletkezésének iadoka nem belső kényszer, hanem üzleti szempont. Kalendárium vagy karácsonyi mellékletből telik ki Aradon a karácsonyi könyvpiac. Ötvenezer embernek nincs szüksége egy magához szabott könyvre és ötvenezer emberből nem érzi szükségét egy is, hogy a többi negyvenkilencezernek valamit elmondjon.

A mi íróembereink a hírlapírás nehéz robotja alatt szenvednek. Őket nem szabad józanul avval vádolni, hogy az irodalom iránt közönyösek. A nagy társadalom egyéb irástudóit érheti csak a vád, hogy vagy gondolatszegények, vagy ami inkább megbélyegző, lusták.

Egy könyvet, egy nagy érdekes könyvet, gondolatokkal, olvasni valóval szeretnék már látni, olyat, melyet Aradon írtak, Aradon nyomtattak és Aradon olvasnak.

Ez volna a legszebb karácsonyi ajándék. De ilyen, hogy nagyot mondjak, még talán a Porter Áruházában sem lehet kapni.

KRÓNIKÓR.

A FEHÉR ASSZONY.

Irta: Mok Ferenczné.

(Vége.)

Az asszony szive szinte fizikailag fájt, oly nagyon, oly sebesen dobogott. Elhárító mozdulatot tett. Pedig a férfi nem közledett feléje. Alvinezy inkább önmagához beszélt, fejét kissé leszegte, míg karjaival egy fatörzshöz támaszkodott.

— Menjünk haza — mondotta az asszony vibráló hangon — és előre sietett.

Egy mogyoró-bokor ágai mélyen bele nyultak az utba, úgy hogy nem lehetett akadálytalanul arra menni. A festő karjával elhárította a galyakat, hogy előre boesássa Klá-

rát. Az asszony véletlenül odaért karjával a férfi kezéhez s ettől az érintéstől mintha villanyütést kapott volna e két ember. Egy szívdobbanásig egymás szemébe néztek s a másik pillanatban a férfi keblére ölelte az asszonyt. Csak egy pillanatig pihent Klára a festő szíven. Hevesen bontakozott ki az ölelő karokból és szinte sirva mondta:

— György! mit tett?

A férfi letérdelt az asszony elé, mélyen hajtotta le fejét mellére, és halkán kért boesánatot.

— Klára! feledje ez örült pillanatot, szerelmem vak ká, merészsze tett. Boesásson meg. Becsületes embernek tartom magam s ön előttem szent, megközelíthetetlen. Küzdöttem a szenvedélyem ellen sok nehéz, álmatlan éjszakán át. Ön nem is sejtette, micsoda kín volt az nekem. Látni önt mindennap s tudni azt, hogy kegyed a másé. S én meg arra vagyok kárhoztatva, hogy lemondjak erről az én első, igazi szerelmemről. Klára! ön szeret engem, érzem, tudom! Mondja ezt nekem és én mindenre kész vagyok önért — érettünk. Szerelmeért a lehetetlent is megteszem. Legyen az enyém, váljon el az urától, hiszen ugy sem szereti már. Én meg életemet áldoznám fel a boldogságaért!

— Az Istenre kérem, hallgasson György! Nyugodjék meg kissé, csillapodjék kedélye és ön befogja azt látni, hogy azt nem kellett volna tennie, nem lett volna szabad így hozzám beszélnie.

Sebes léptekkel igyekezett Klára otthonjába. Fehér arca egy árnyalattal halaványabb volt. Alig bírt egy karosszékiig menni. Térdéi reszkettek, egész testét lázas forróság égette. Könytelen, égő szemekkel nézett a távoli, holdsugaras rónaságra. Kínos sóhaj szakadt föl szívéből, aminf a szék párnájába belezokogta:

— Szoretem, szeretem!

Álmatlan, hosszú éj után fárdtan kelt föl. Szemei bágyadtak, beesettek voltak. Idegesen remegő kezekkel nyitotta ki a kertbe nyíló ablakot. A hűvös, reggeli szellő megsimogatta az asszony lázas arcát, kissé megnyugtatta idegeit. Midőn szobájába visszafordult, egy levélkét pillantott meg öltöző asztalán.

Az a kis papír de remegett az asszony kezében, midőn végigfutotta azt a néhány sort:

— Még egyszer, csak egyetlen egyszer találkoznom kell önnel asszonyom. Nagyon kérem, az esti órákban legyen a mohapadnál, esedezem, tegye meg e kívánságomat. Nem tudok addig elutazni, míg ajkairól boesánatot nem hallottam.

Az asszony vére mind a szívéhez toltult. Azt hitte, megfullad. Odaszoritotta a levélkét forró arcához és halkán suttozta:

— Szeretlek! szeretlek!

De azután feleszmélt. Férje erős hangját hallotta lent a kertben. Kinézett az ablakon. Dombrády hatalmas alakja magasan vált ki a kert apró bokrai közül: erős léptei alatt ropogott az út homokja. Most fölnezt az ablakra. S midőn ifju feleségét megpillantotta, derült mosolylyal, felragyogó szemekkel köszöntötte őt s egy rózsát dobott

az ablakba. Klára vérpiros lett. Elfordult lassan az ablaktól, odalépett íróasztalához és remegő kézzel pár sort vetett papírra. Majd becsengette a szobalányt.

— Ezt a levelet vigye be Alvinczy nagyságos urnak!

Midőn a leány kiment, Klára mint egy törött virág! a heverőre esett.

Élborult, sapadt arccal olvasta György a rövid levelet.

— Még ma, az esti vonattal utazzék el. Soha többé nem szabad találkozunk, vigye az utra magával becsengettem — Klára.

A férfi megeseckolta a kusza sorokat, majd elégette a gyertya lángjánál a kis levelet.

*

Este Klára a tornácra állott és az országutra nézett. Sűrű porfelhő takarta azt a könnyű, négyes fogatot, melyet férje hajtott s mely elvitte tőle Györgyöt — örökre! Nehéz könnyek peregtek le a fehér asszony arcán, kezét fájó szívére szorította s úgy nézett arra a mindig távolodó porfelhőre, míg az végre eltűnt szemei előtt.

Dombrády agara okos szemeivel az asszonyra nézett, majd hizelegve odaszorította orrát a bársonyos puha kézre.

Távolról kolompzó és a falu harangjának ezüstös hangja szólt. És ez a távoli harangszó mintha bekérőlt, lemondásról, nyugalomról beszélt volna ennek a szegény — „fehér asszonynak.”

SAISON.

CSÁNGÓK ÉS SZÉKELYEK.

Arad, december 20.

Kedves Honisch!

Látta már a csángók és székelyek kiállítás t? Legyen szíves, kedves Honisch, vallja meg, hogy hanyadik vagyok én, aki ezt magától kérdezem.

És vallja meg, hogy maga még egyiket se látta.

Bizony, a kiállításon kevesen voltak, mégis sokaktól kérdezik. Ez ugylátszik amolyan divatkérdéssé lett, mint a hogy egyszer divatban volt azt kérdezni: Látta már a Fedák Sárít, nem is említve a kis Kohnt.

Én is elmentem a kiállításra, bár a lapok reklámja nem volt valami biztató. Azt irták, hogy a csángó-kiállításon eltűntek a régi csángók, Kézimunka-minták s helyettök csupa ómagyar XV. századbéli mintákat láthatni.

Hát va lujuk be, ez nem reklám a kiállításnak, a közönség nem tódul, hogy a régi magyar mintákat meglássa. A mi családjainknál nincs kifejlődve a történelmi érzék, nálunk nem kapott helyet a régiek kultusza, mint ez Angliában megvan.

Eveline.

Nem tudom, azért-e mert az iskolában nem nevelik a gyerekeket úgy, hogy eleink iránt az érdeklődést az életben is megtartsák, vagy, de ez nem az én véleményem, eleink élete, szokásai nem voltak érdeklődésre méltók. Az utóbbi felfogást rögyvest meg lehet cáfolni a csángó-kiállítással. Itt egész a pompájában meg lehet látni azt a pazar műérzékét, melylyel a régi magyarok a kézi munkákat készítették.

A XV. századbéli magyarok tultettek izlés dolgában a XX. századbéli csángókon. Azt hiszem, minden asszonytársam is úgy találja, hogy az eddig látott csángó kézimunkák, az örökös és monoton kreuliöltésekkel, nem voltak valami különösen izlésesek. Egyszerű és száraz minták voltak, minden változatosság, minden formaszépség híjján.

Az ó-divatu minták, ha nem is olyan izlésesek, a milyent a modern asszony megkiván a maga angol stílusához, mégis annyiban becsesek, hogy kellems változatosságot visznek az eddigi munkák közé.

Igaz ugyan, hogy a csángó kiállítás egyrészt még most is dominálja a kreuli öltés, de már vannak darabok, például a Bethlen fejedelem asztalterítőjének mintájára készült abrosz, amelyen a csángó asszony nem dolgozhatott a maga izlése és eszeszerint, hanem kénytelen volt alkalmazkodni az adott ómagyar mintához.

Azt azonban, dacára a kiállítás szépségének, be kell vallani, hogy a lapok jobb reklámot csináltak volna, ha azt irták volna, hogy a kiállított minták *a jövő évi divat szerint készültek*, mert az asszonyok nem arra kíváncsiak, mi volt, hanem arra, mi lesz.

A csángó kiállításon meglepett egy új fajta aszúr, a milyent nem láttam még. Rögtön le is vettem magamnak a mintáját. A szálak ötvösként össze vannak fogva és ezek az ötszálás csomók ismét ötös csoportba vannak összehorgolva. A támadt ürt pókhálószerű átvarrás egészíti ki, olyanfajta, mint a pointlace munkákon. Nagyon hercig dolog.

Édes Istenem, de mit érdekli ez magát?

Szeretne már hallani valamit a székely kiállításról is, ugye? Hát ez jobban érdekelheti, mert itt van egy csomó játékszoba, fatál, hintaló, azután butor, de ezeket már a házalók utján ismeri mindenki. Mindenesetre szép dolgok vannak összegyűjtve, de én nem is néztem meg figyelmesen a kiállítást, mert egy csoport-biztos nagyon kurizált és ennek magyarázatára kellett figyelni, úgy hogy most nem is tudok semmit.

Egyébként a szobalány ügyvel rendben vagyunk. Julis, az a drága lélek, visszajött és megígérte, hogy reggel nem fog újságot olvasni, csak este. Én visszavettem. Hát mit tegyek, nem igaz?

Üdvözlő:

EVELINE.

U. i. nélkül nincs levél. Azt akarom megtudni még, hogy az ingyen kenyeres boltot miért nem látogatják a szegények? Talán nincs szegény Aradon.

EVELINE.

EGY LEÁNY TÖRTÉNETE.

Regény.

Írta: GILBERT.

[3]

A temetőben is lehullottak már mind az elsárgult falevelek; kopáron hagyva a fák galyait. Csupa szomorúság volt mindenütt. Mint késő ősszel a temetőben lenni szokott.

— Elhantolták már Garankéry Máriát, a népek is haza felé mentek; hogy közelebb ériék az ott-hont, sokan a temető árka melletti gyaloguton haladtak, mi az őszi esőzések és a lehullott nedves, sikamlós falevelek miatt, csak nehezen volt járható.

Ezen a gyaloguton legelő haladt lassan több éltesebb polgár asszony; — s ezek között feltűnt egy fiatalabb, ki bicegve lépegetett, és a ki nem valami megnyerő arckifejezéssel bírt.

Ő kezdte meg a beszédet, oda szólva egy másik asszonyhoz, a ki hozzá legközelebb volt:

— Szegény ember, alig akarta ott hagyni a felesége sírját. Csak erővel bírták onnét elvonszolni. Föltették a kocsiára, úgy vitték haza, talán elvesztette az eszméletét is.

— Óh a szerencsétlen ember — mondta sóhajtván a bicegő asszony, — mit csinál majd azzal a két kis gyermekkel? . . .

— Én szívesen örökbe fogadnám az egyiket — szólott nagylelkűen a másik asszony.

— Én is szívesen örökbe venném a kis fiút, de nem hiszem, hogy örökbe adna egyet is. Ugy látom, hogy igen rátartó ember azért, hogy csak vándor fényképész.

— Hogy csak vándor fényképész, de azért igen szép kereset van neki, bizony itt is sok pénzt szerzett. És azt hallottam, hogy szegény boldogult felesége igen jó familiából volt. — Azért hát, ha nem bírja a gyermekeket tartani, majd oda adja a megboldogult felesége rokonaihoz.

— Azt én is hallottam, — kezdte gunyosan a bicegő asszony: — még pedig a fényképészné szájából, hogy igen jó családból származik. Mikoriba ide jöttek, engem hivatott magához, és azóta mindég én mostam neki.

— Mindég nagyon bús volt a lelkem, s egyszer elmondta, hogy mielőtt még férjhez ment volna — hát meghalt az édes apja, a ki evangélikus pap volt. Azt pedig nem hiszem, hogy rokonai lettek volna, mert csak nem adják feleségül egy vándor fényképésznek, — az az ember nagyon is hitványnak látszik . . .

— De azért erős lehet a lelke a szegénynek, mondta sajnálkozva a másik asszony, különben is igen tisztességes népek voltak, az emberre semmi rosszat se lehet mondani.

— Nem is a becsületére értem én a hitvány-ságot — mentegetődzött a bicegő asszony, — hanem csak azért, mert olyan tehetetlennek látszik . . . Azért se hiszem, hogy a porontyait felnevelni tudná, ha még olyan rátartós is.

— Gáboromnak öreg napjaira bizony jó segítség lenne, ha örökbe kaphatnánk a kis fiút, egy jó suszterrel több lenne majd a községünkben.

Az asszonyok még egyről-másról beszélgettek és aztán egy utcatorkolatánál elbúcsúzkodtak egymástól — s ki-ki a maga útjára ment.

*

Már négy hete mult, hogy a szerencsétlen ember feleségét eltemették. A míg a felesége élt, a sors csapásait könnyű szerrel viselte, de most teljesen elhagyta lelki ereje. Nem volt többé a régi, az iparkodó gondos atya: neki a felesége mindene volt, az készítette őt a munkára, az ő szava elfeledteté vele azt, hogy az alakja mennyire elűt a többi emberektől . . .

— És most egyedül van a két gyermekkel, a kik ő vele együtt a legbizonytalanabb jövő elé néznek . . .

A szegény ember naphosszat ült a szobában tétlenül, nem törődött semmivel. Csupán gyermekeit csititgatta, ha azok édes anyjukat keresték:

— Majd visszajön anyátok, mondta szeliden, visszajön!

— A kis gyermekek tapsoltak örömben és átölelték atyjuk lábait és később az ölébe kívánczoltak, beszélgettek, csacsogtak arról, hogy mikor jön hát vissza az édes mama.

— Az apa engedett a gyermekek kívánságának, felemelte két térdére és karjaival átölelte őket és keserves kínos zokogáska tört ki a gyenge szívi ember. A gyermekeknek se kellett sok biztatás, rá kezdtek ők is — de olyan fájdalmas sirásra. — hogy a szegény apának megható, mély fájdalom a dacára, tetetni kellett a nevetést — a mi bizony nagyon nehezére esett. — Máskor a nevetés hatott a gyermekek hangulatára, de most bizony nem hagyták abba a sirást; hanem kérték az apjukat, hogy vigye el őket a mamához, vagy hozza vissza őt nekik.

— E kínos állapotnak a bejáró eseléd vetett véget — ki most jött be az ajtón, s dacára könyező szemének, vagnak látszó hahotában tört ki, hogy a gyermekeket lecsendesíthesse. A jó eseléd eget-földet ígért a gyermekeknek, és végre sikerült neki az apróságok gondolatait, figyelmét másfelé terelni...

Az apa ez alatt mély gondolatokba merülve tépelődött:

— Miért is olyan szegény az ember, nem kellene gyermekeit itt hagyni — hiszen hogyha ők nem volnának, véget vetne nyomorult életének, a mi ugyis kevés örömet szerzett neki e földön.

— Most gyermekeire nézett, a megnyugvás egy örömsugára újra könyvet csalt ki szeméből, becézgetve az apróságokat s gondolatait hangos kifejezéssel kísérte:

— Igen, csupán ti vagytok a cél, ti vagytok a jövőm, kell, hogy érettetek éljek... De ugy-e, majd ha nagyok lesztek, nem fogjátok apátok nyomorúságát szegyenleni... Hiszen egész életemen át guny-tárgya voltam az embereknek.

— Pedig hát feleséget is kaptam, szépet, jót, és szép kis magzataim is vannak; habár őt elvesztettem — és ha talán ez lesz örök átkom — de, férfihez illően leküzdöm mély fájdalmamat, és csak értetek fogok élni drága gyermekeim...

Hiába erőltette magára a nyugalmat, újra csak a kétségbeesés fájdalma fogta el szívét.

— Most pedig kalapja után nyult, hogy elmenjen hazulról — de kis fia belekapaszkodott az apja nadrágszárába, lehetetlen volt tőle szabadulni. Kibálni kezdett: hát édes apám te is elakarsz menni? Előbb hozd vissza az édes mamát.

Az édes mama szóra a kis leány elkezdett sirni. Az apa vigasztalni, esztítani próbálta az apróságokat. A kis fiúnak lovacskát, aranyos kocsit, a kis Margitnak pedig babát ígért, olyan nagyot mint ő maga... Oda szólt most a eselédnek, hogy a míg ő visszajön, addig ügyeljen a gyermekekre — nem folytathatta tovább, mert Zsuzsi eseléd közbe szólt:

— Ma kitélt a hónapom; de engedje meg a ténsur, hogy továbbra is itt maradjak, addig, a míg eltetszik végleg innét menni!

— Ugy szeretem ezeket a gyermekeket, mint a leikemet, nem kell nekem fizetés sem. Csak engedje meg a ténsur, hogy mellettük maradhassak...

A kis fiu eleresztette apja nadrágszárát és mosolyogva csacsogta: lám a Zsuzsi jobban szeret minket, mert ő nem akar elhagyni.

Az apa elfogultan köszönte meg Zsuzsi jóságát és mondta, — hogy a jó eseléd szívességét már nem veheti többet igénybe, mert úgy lehet, hogy még ma estére el fog utazni. A gyermekeket pedig még este előtt elviszik egy gyermektelen asszonyhoz, a ki ma reggel itt járt és örökbe kérte a fiát, de ő a világért sem adja örökbe a gyermekeit. Most pedig siet ahhoz az asszonyhoz, hogy fogadja el gyermekeit ellátásra néhány hónapra, a míg ő vissza jön értük...

Szegény emberünk alig egy órai távollét után örömsugárzóan jött vissza...

— Gyorsan Zsuzsi vegye a karjára Elemért. Az apa pedig a kisleányt emelte karjára és mondta a eselédnek: a ruhájukért maga később vissza fog jönni és elhozza oda, ahova a gyermekeket visszük.

— Az apróságok minden ellenvetés nélkül engedték magukat vinni. Hiszen semmi kedves se maradt vissza nekik, amit megsírártak volna; azt hitték, hogy édes anyjukat memek felkeresni.

*

— A szerencsétlen embert és két gyermekét, a már általunk ismert bicegő asszonynál találjuk.

A bicegő asszony férje, a suszter pankli mellett a háromlábú kerekszéken ült; nem törődött a jövevényekkel, kalapácsával hatalmas csapásokat mért, a valószínűleg keskenyre szabott cipő talpra, — hogy szélesebb legyen. Mérgében alig akart felesége kérdésére felelni: ki abba hagyva a mosást — mert ne mulasszuk el megemlíteni, hogy e két személyből álló család lakását a konyha és a szoba képezte. Ez utóbbi a suszter műhelylyel volt egybekötve. A mosás pedig azért történt a szobában, mert a boltozatlan konyhában a téli napok beálltával bizony türhetlen hideg volt.

— A lakószoba butorzatát néhány fenyőfából készült festett, legszükségesebb butordarab képezte.

— Hallod ember, hát te mit szólnsz — elfogadjuk ennek az urnak az ajánlatát, mert én megígértam neki ma, hogy szívesen magunkhoz vesszük ellátásra a gyermekeket...

— A suszter engedett a megszólításnak, abba hagyta a kalapácsolást, és elővette rövidszáru fehér eszerép pipáját, rágyújtott és csak azután vállvonogatva mondta egykedvűen: hát már mondtam néked anyjuk, hogy tégy, amit akarsz.

— Ámbár én mégis jobban szeretném, ha az

Weitzer János szobra.

ur még egyszer meggondolná magát, hogy nem-e jobb volna, ha a kis fiut örökbe adná?!

— Uram, azt már egyszer mondtam, hogy határozottan nincs szándékom örökbe adni gyermekeimet. Hanem, amint már egyszer mondtam is, a gyermekeim eltartásáért havonként husz forintot fogok fizetni. A pénzt minden hó elsőjén megkapják. Csak arra kérem Önöket hogy lelkiismeretesen bánjanak gyermekeimmel: ha tehetségemben lesz, többet is fogok értük fizetni. Tavaszra majd visszajövök és elfogom őket vinni. De most nem tehetem, mert magam se tudom, hogy télvizidején hol fogok megállapodni . . . Addig is, a míg visszajövök, legyenek mint apa és anya gyermekeimhez . . .

Szegény emberünk majdnem sírásra fakadt, annyira elérzékenyült újra . . .

— Oh ne féljen az ur semmit — törölte szeméit a suszterné — nem lesz a gyermekeknek semmi bajuk.

— Az én férjem, azért, hogy egy kicsit mogorva, de jó szíve van, s mondhatom, hogy becsületes ember, ne tessék félni! . . .

— A suszter is elérzékenyült. A pankli egyik fiokjából kivette a pálinkás üveget és rezignált hangon kínálta meg a szerencsétlen apát, és biztatta, hogy ne busuljon, nem lesz semmi baj! Igyon a kicsikék egészségére.

— Bocsanat Hadházi ur, de szemfájásom miatt nem szabad inni szeszes italt.

— A házigazda nem sokat törődött azzal, hogy vendége nem ivott: felhajtotta az üveget és alapo-

san megszívta annak tartalmát. Időközbe a felesége kint járt a konyhán, hogy tejet melegítsen a kicsikéknek.

— A kis Margit elaludt apja ölében, és piciny kezeivel hadonászott a levegőben . . . Álmában talán egy kis pillangót kergetett; a szerencse pillangóját — de mivel azt kis kezei nem érték — felébredt és sirva gagyogta a — mama — szót.

— Éppen jókor bicegett be Hadháziné a meleg tejjel és elhallgattatta vele a síró kisleányt.

— Elemér már sokkal jobban feltalálta magát: Hadházi bemutatta neki magát, hogy ő Gábor bácsi, ezentul az ő fia is lesz és mindég Gábor bácsinak szólítsa. Elemér hamar megbarátkozott Gábor mesterrel és sürü kérdésekkel faggatta a pankli mellett. Nagyon megtetszettek neki a suszter szerzők, többek közt a lábszijról is kérdezte, hogy hát az mire való? . . .

— Az fujcskám leszoritja a cipő, talpát a mikor azt felszegezni akarjuk: különben a rossz gyerekek ezzel szoktak kikapni . . .

A szegény kis poronty még akkor nem sejtette, hogy ő neki meg a kis hugának is nem egyszer ellátják majd a bajukat ezzel a lábszijjal.

— Az apa szinte látta, hogy milyen jó dolguk lesz itt a gyermekeknek ezeknél a szegény embeleknek; hiszen jobb helyet ugy sem talált volna számukra: Mert egy mezővároskában, hol husz, harminc uri család van: bizony, holmi jött ment gyerekekről mitsem akarnak tudni. A jobb módu paraszt emberek és iparosok még kevésbé.

Az apa pedig jelen körülmények között, magával nem vihette a gyermekeket, mivel pénze se volt. Azt a kis megtakarított összeget felemészttette a felesége betegsége és a temetés.

Erősen bizott a szegény ember abban, hogy a legközelebbi városkában, a hova menni fog — keres majd annyit, hogy kiváltja majd az elzalogosított ezüst evőeszközt, és a néhány arany ékszert — mi a felesége tulajdona volt.

— De hogy utiköltsége legyen és hogy legalább két hónapra kifizesse gyermekeiért a tartás díjat, kénytelen volt az értékes tárgyakat az egyik jobbmódu órásnál elzalogosítani. Pedig felesége a lelkére kötötte, hogy azokat a tárgyakat őrizze meg a kis leányának . . . Magamagát vigasztalta a szerencsétlen ember: hiszen majd ha visszajön a gyermekekért, akkor kiváltja a neki nagyon kedves és értékes tárgyakat . . .

— Mivel már alkonyodni kezdett és még az esti vonattal elakart utazni Garamkéry, hát itt volt az ideje, hogy elbucsuzzon. Sietnie kellett, hogy még a gyermekek ruhácskáit is elküldhesse a Zsuzsi cseléddel.

(Folytatjuk.)

ÉJSZAKA.

Irta: Lengyel Menyhért.

Az éjszakában
Nagy néma csend ül
Madar se rebben
Szellő se lendül.

Fekete szárnyát
Bontja az éjjel.
Homályos árnyak
Bolyongnak széjjel.

És a homályon.
Ködön keresztül
A magasságból
Csillagfény rezdül.

Hangtalan, néma
Éjfélén járok.
A virradatra
Hiába várok.

Meglepi lelkem
Mardosó kétség.
Mindentűt árny van.
Sűrű sötétség . . .

Oda az éltém
Minden reménye.
Ha nem ragyog rám
Egy csillag fénye:

A te szép szemed.
Te édes, drága.
A te szerelmed
Tiszta világa.

Mi volna vélem.
Jaj, mivé válnék.
Ha e csillagra
Rá nem találnék!

KRÓNIKA III.

JÓTÉKONYSÁG A TÉLLEN.

Arad, december 20.

Az a fogalom, amelyet a *jótekonyság* szóval jelölünk meg, leginkább téli időben ölt testet, akkor lép ki abból az eszmekörből, amely olyan diesteljesen veszi ezt a fogalmat körül, ekkor érzik áldásos hatását azok a szerencsétlen emberek, akik a jótekonyság emlőjére szorulnak. Nyomor és nélkülözés mindig van, talán mindig egyformán is van, csak mi nem látjuk minden időben egyformán a meg-

nyilatkozását. Mikor a türésre, a szenvedésre, a nélkülözésre több az ok, de kevesebb az alkalom, akkor nem annyira ijesztő a jelenség, de mikor az ok és az alkalom föltársulnak, akkor szemünkbe tűnik a maga teljes meztelenségében ez az állapot s szív legyen az, aki meg nem könyörül a látásán.

Téli időben vagyunk, nincs meg a mindennapi betevő falat, jó, ha annyi viskó van, ami a fagyasztó téli hideg közvetlenségéből megvéd.

Mit ér a munka is ebben az időben, ha a szegény ember a napi dologtól elfáradtan hazatér s ott-hon fűtött szoba helyett hidegben didergő családját találja.

Felesleges azonban tovább esetelni itt a nyomor színeivel, ekkora városban van-e ember, aki ne ismerné azt? Bizony alig van s Arad társadalmának tagjai sokkal nemesebb szívek, semhogy megindulás nélkül hagyja őket a nyomor látása. Ha végig tekintünk Arad társadalmának jótékony intézményein, első pillantásra átláthatjuk, hogy hatalmas munka az, amit ezek végeznek. Figyelemreméltó azonban az is, hogy főképen, sőt majdnem kizárólag a középosztály az, amelyik Aradon a jótékonyságban előljár. A mi saját külön helyi főuraink bizony nem nagyon erőltetik meg magukat a közjótekonyság gyakorlásában.

A szegény emberre azonban elvégre is mindig az, hogy honnan érkezik hozzá a segítő garas. Egyforma értéke van annak ő előtte, akár a főúr, akár a középosztályhoz tartozó adja. Az a fő, hogy eljusson hozzá, s hogy odajusson, ahol a legnagyobb szükség van rá. S hogy oda eljusson, gondoskodik arról az a hatalmas nemes gárda, amelyik a mi városunkban a jótékony mozgalmak élén áll. Olyan emberbarátok, olyan nemesszívű hölgyek, mint *U. br.* Ivánné, özv. *Hausz* Károlyné, *Neumann* Dánielné s ezek gárdája: *Avarffy* Imréné, özv. *Andrényi* Károlyné, *Fényes* Dezsóné, *Fábián* Lászlóné, *Fischer* Irén, *Glück* Károlyné, *Halmos* Andorné, dr. *Hudetz* Ferenczné, *Hermann* Gynláné, *Halász* Jenőné, *Keresztes* Gyuláné, *Kristyóry* Jánosné, *Lukácsy* Lajosné, *Leopold* Zsigmondné, *Löcs* Rezsóné, *Mayer* Miksáné, *Onku* Miklósné, *Reicher* Károlyné, *Simon* Karolin, *Szucsú* Jánosné, *Szabó* Albertné, *Tisztí* Lajosné, *Tenner* Józsefné, *Wadovsky* Gusztávné, *Virágh* Lajosné, stb. — ez a névsor bőséges garancia arra, hogy Arad szegényei a téli idjárás viszontagságait lehetőleg enyhítve érezzék.

Hatalmas akció a *szabalkőműve-eké* is, akik az idén az ingyen kenyér ügyét a kezükbe vették. Hogy ez intézmény Aradon létesült abban az egyedüli érdem *Staub* Józsefé, aki két év előtt kezdeményezte az ingyenkenyér osztást. Az ő fáradozásának köszönhető, hogy két év telén az aradi szegények naponként ingyen jutottak kenyérhez. Az idén a szabadkőművesek vették kezükbe az akció vezetését, így

általánosabb lett az, nagyobb irányokban folyik a gyűjtés, s ennél fogva több a jótékony ereje.

Ez az akció megbecsülhetetlen értékű, teljessé kellene tenni azonban. Azt hisszük, hogy ebben a téli időben egyformán szükség van a kenyérre és a fára s ha az ingyen kenyér mellett ingyen fát is juttatnának a szegényeknek, tökéletesebb lenne ez a jótékonyági akció.

KEDVES SZEREPÉK.

Melyik a legkedvesebb szerepe — és miért az?

Szerkesztőségünk ezt a kérdést intézte az aradi Nemzeti Színház tagjaihoz.

A beérkezett feleletek mindenesetre érdekes megvilágításba helyezik az ambícióval telt művész lelkeket. Mert bizony sok színész éveken át is vágyódik, reszket — egy a lelkének, szívének, egyéniségének, tehetségének és művészetének megfelelő — szerepért. Mert hát nem minden színésznek adatik meg a sorstól az a boldogság, hogy mindenkor kedvenc szerephez juthat: soknál bizony egy színi évad is elmulik addig, a míg olyan szerephez juthat, a melyben a közönség, a kritika egyenlően elismerőleg nyilatkozhatna róla.

Íme az érdekes nyilatkozatok:

*

Hogy melyik a legkedvesebb szerepem? Oh erre nekem igen nehéz válaszolnom, mert fiatal színésznő létemre, (a fiatalat nem magamra értem, hanem a színészetre) mindegyik szerepem nagyon kedves.

Hanem mégis, nem akarok háládatlan lenni a Katalin szerephez, a mely meghozta első színpadi sikeremet, — így tehát hálából ezt kell szeretnem legjobban.

Zilahy Gyuláné.

*

Kis Kópjai Imrét játsztam a Nemzeti Színházban Paulai igazgató vezetése alatt mint vendég. — Az első felvonás közben Csiky Gergely és Rákossy Jenő együtt ültek egy páholyban. Paulai be ment hozzájuk és kérdezte a hatalmas kritikus és nagy dramaturgától: „Nos mit szoltok ehhez a fiuhoz?”

Ezt a jóízű komédiást az Isten jókedvében teremtette, tartsd itt a nemzetibe és ne ereszd vissza Aradra.

Rózsa Lili.

Csiky Gergely — elégült mosolylyal mondván, -- Náday mellé még egy ilyen színész kell a Nemzetibe s alakjaim megteremtője ezzel tökéletes. Most írom Nagy mamát, Zilahy lesz Kőrnélia unokája.

És úgy is lett.

Kópjai Imrét eljátsztam itt Aradon s mint művészt szeret is a közönség, de teljes elismerésében csak akkor fogok részesülni, ha új szerepemben mint „Igazgató“ is meg fog szeretni.

Úgy legyen!

Zilahy Gyula.

*

Kedves Szerkesztő Ur!

Nem könnyű probléma elé állított, midőn azt óhajtotta, hogy kérdésemre feleljek, mert bizony Isten a választás nehéz! Majdnem olyan érzés ez, mintha egy anyának kellene gyermekei között különbséget tenni. „Melyiket szeressem, melyitek kedvesebb?!”

Mi is virrasztunk éjjeleken át, és sokszor nem hunyom le szememet, — a gondolatok nem hagynak pihenni, — hogy valjon fáradságom gyümölcsét mikép fogadják, valjon jut-e nekem, ha csak közvetve is hála részéről.

Nos, hát én is azt szeretem, a melyik jobb, a melyik hálásabb! a melyik részéről a legtöbb öröm, dicsőség jut nekem.

Echegaray darabjai állanak legközelebb szívemhez, azok a szerepek illenek leginkább egyéniségemhez, azokat a mérhetlen szenvedéseket, szilaj szerelmet, önfeláldozást, melyekkel alakjait felruhazza! s a tisztaság, puritán becsületesség fehér mezébe öltözteti. — tudom leginkább megérteni, átérezni. Azokban voltak a legnagyobb, legőszintébb sikereim.

Szives kézszorítással:

Gazdy Aranka.

Kedves Szerkesztő Ur!

Ön azt a kérdést intézi hozzám, hogy melyik a legkedvesebb szerepem és miért az? . . .

Nos hát, „Louise”-ban Dupont. Ugy-e csodálkozik, hogy mint líray szerelmesnek, miért kedves ez a szerep; de mert erre is felelnem kell, itt felelek: A közönség nagyobb része a nehéz gazdasági viszonyok miatt a színházba csak akkor megy, ha jót kacagva elfelejtheti buját-baját egy pár órára. Nézett kedves hát nekem ez a szerep, mert erre a darabra eljött a közönség és jól mulatott; én pedig boldog vagyok, ha kacagó embereket látok.

Kedves Szerkesztő ur ne adjon hitelt e soroknak, de ne is vegye panaszának. Ön kérdezett és én feleltem teljes

tisztelettel:

Ternyei Lajos.

Mikor a hozzám intézett kérdésre válaszolni akarok a karácsony előtti idő hangulatában eszembe jut egy karácsonyi mese. Jókai írta a szegény emberről, aki kilenc gyermeke közül nem tudott kiválasztani egyet sem a gazdag ur számára, hogy az fiává fogadja. Hűségesen szeretem én is minden szerepemet, s fájna a lelkemnek, ha valamelyiket meg kellene tagadnom (pláne ez esetben valamennyit: egy miatt). Így van ez, ha távolról gondolok az én testvéreimre: a szerepeimre. Ha azonban a színpadon vagyok, s a lelkem egybeolvad a szerepben élő lélekkel, kénytelen önzésemben azt a szerepet szeretem legjobban. Hiszen e percben együtt élünk, s oly közel a válásunk. A játék-estém elmúltával, mintha elvesztettem volna valamit, s mintha elveszett volna valami belőlem is . . .

Rózsa Lili.

Hogy mik a legkedvesebb szerepeim? valóban nem tudnám megmondani.

Azonban úgy érzem, hogy amelyekben a közönség legszívesebben lát, azokat szeretem legjobban.

S hogy mégis melyek azok? ha majd jobban megismer ön a színpadról, önmaga is megadhatja rá a feleletet.

Békes Gyula,
titkár.

Tisztelt Szerkesztő Ur!

Ön azt kérdi, melyik legkedvesebb szerepem? Nos tehát Pailleron „Reville here-gnöje! — Miért? mert Pailleron e kedves alakja megbecsülhetetlen életfilozófiára tanít.

Az évek soraközösével megőrizni a kedélyt s ezzel kapcsolatban az „Örökifjúságot.”

Ne csodálkozzék tehát kijelentésem, hogy híve vagyok a kedves öreg gondolkozásának és vele mondom: „Bizony-bizony” én imádom a fiatalságot s ha újra 18 éves lehetnék, mindig a fiatalok közt volnék!

Igaz tisztelője:
Follinusné Etel.

Legkedvesebb szerepem: Valentin (Faust operában) mert ez volt az első opera szerep, amit énekeltem s ebben mutatkoztam be a kedves aradi közönségnek.

B. Szabó József.

Kedves Honisch!

Nehéz megfelelni, hogy melyik a kedves szerepem, tekintettel, hogy nagyon, de nagyon sok kedves szerepem van.

Azonban, hogy ne legyek háládatlan, választom Carmen opera címszerepét, mely Kassán, hol a pályámat kezdtem, annyi igaz őszinte elismerést és babért hozott nekem. Ebben a szerepben szeretett meg az édes kassai közönség és ezért imádom annyira ezt a szerepet.

Üdvözlí:
Parlagi Kornélia.

Tekintet s Szerkesztő Ur!

Azon kérdésére, hogy melyik a legkedvesebb szerepem, igen nehéz megfelelni, a számtalan szerep között, a miket eddig játsztam, kutattam, böngésztem, hogy egyet kiválasszak, de nem tudtam olyat találni.

Kora ifjúságomtól csak egy vágy töltötte el lelkemet: „Minden áron a színpadra jutni.” és mikor elértem azt a napot, hogy megismerhettem a színpad festett világát, boldog voltam. Azóta persze sok idő röpött el fölöttem, és ma úgy állok, hogy nem tudnék választani.

Szíves örömmel játszom minden szerepet, a kicsitől a legnagyobbig, mert nem tudok különbséget tenni szerep és szerep között, azt szoktuk mondani mi színészek „nem a szerep játsza a színészt, de színész a szerepet, rossz szerep nincs.

Ergő legkedvesebb szerepem „minden szerep”, mert lelkem világa a színpad, annak élek és halok.

Őszinte üdvözléttel:
Polgár Sándor,

Legkedvesebb szerepem, Vereshaju (Szilaj Kata) még pedig azért, mert először is nagyon jó szerep, másodsor, nagyon szép nótái vannak, s végül, mert valahányszor játszom, mindig jól kisírihatom magamat benne.

Sz. Karácsonyi Mariska.

Tisztelt Szerkesztő Ur!

Szíves felszólításának nehezen tudok eleget tenni, hogy melyik a „legkedvesebb szerepem és miért az.”

Nehezen azért, mert igen rossz színésznek tartom magamat és ebből azt következtetem, hogy mások is ebben a felfogásban vannak.

Színésznek ugyanis az a legkedvesebb szerepe, a melyben érezi, hogy a közönségnek tetszett! Már most mit mondjak én?

Azt kellene mondanom, hogy — egysem az! De azt nem hinné el!

Tehát — egyformán kedves mind! még pedig a fenttebbi oknál fogva.

Kész híve:
Mariházy Miklós.

Tekintetes Szerkesztőség!

Hozzám intézett becses levelére van szerencsém értesíteni, hogy legkedvesebb szerepem Sylvia, Csiky Gergely „Örök törvény“-ében, mert többféle érzelmet fejthetek ki benne.

Kiváló tisztelettel:
Szabó Irma.

Kedves Szerkesztő Ur!

Azt kérde, hogy melyik a legkedvesebb szerepem? . . . Ezen gondolkodnom kell, mert sok a kedves szerepem s nehéz ezekből a legkedvesebbet kiválasztani. — Azt hiszem, hogy egyformán szeretem minden jó szerepemet. Rossz szerep itt szóba sem jöhet, — azokról különben is sietünk megfélekezni, ha lehet még aznap, a mikor *elkövettük*.

De megis állapodom magammal abban, hogy a legkedvesebb a Lotty ezredesei-beli Barley direktor; — még pedig azért, mert módot nyújt nekem arra, hogy kollegáimat ott a nyílt színen az egész közönség előtt (ha van) jól lekritizálhassam — s nekik ezt hallgatagon tűrniök kell. — Nem kedves ez?

Egyébként legkedvesebb az a szerep, a melyben a közönség legszívesebben lát.

Szívesen üdvözlő
a jövő karácsonyig
híve:
Sarkadi Aladár.

Édes jó Szerkesztő Ur!

Nagyon nehéz kérdésre kíván tőlem feleletet. Mintha csak így szólnék Önhöz: melyik cikke, melyik kritikája legjobb Önnek?! Tudna-e rá felelni? Pedig higgye el, itt mindnyájan tudjuk s elismerjük az írómesterségében Ön igazi mester? — Hány kis tárgy van, a miről az író, a szobrász a legjobb, a legragyogóbb, legszebb képet alkotja; hány színész van, a kinek egy-egy kis szerepe bálmulatra ragad, hol a természet az igazság élő mása szólal meg. Mindehhez csak idő és alkalom kell. De ha egyik sincs hozzá? . . . Ha örök békóban, ha lelkünk szárnya szegve?! jobb erről most hallgatni! De, hogy a jó akaró, megtisztító és igazán jól eső kérdésre feleljek, megvallom: van egy édes vigasztaló szerepem, szegény valómnak hüségese mása, bensőm, lelkem ki-ki csorduló, megtestesült öröme, tévétel életemnek vigasztaló anyyala? . . . az *Othon Magdója*.

Ha ezt olykor-olykor eljátszhatom — mosoly, öröm, s könyvek közt gondolom; sőt, több — mondom: mint igaz szerelmes a nász után! itt vagy hát, itt vagy édes menyországom. S ezért — egy magáért érdemes megszületni.

Maradtam szerkesztő urnak
kiváló tisztelője:
Daróczy Ilka.

Az én szerepeim!

Kamilám és Laczim (a gyermekeim) mert ezeknél szívemmel szerepelek.

Weisz (a színházi söresarnokos) mert itt étvágyammal szerepelek . . .

A színpad, mivel ott „kell“ szerepelnem.

Fájdalom! csak a *pénzimmel* nem szerepelek sehol, mert az — *nincs!!!*

Csiky Laszló.

Kedves Szerkesztő Ur!

Azon k. felhívására, hogy tudassam, melyik a legkedvesebb szerepem. ez idő szerint — fájdalom — nem válaszolhatok.

Nem tehetem ezt pedig azért, mert egyáltalán nem adott meg nekem az alkalom, hogy erőmet kifejtssem és a k. közönség bírálata alá bocsássam szereplésemet.

Ez nekem annál inkább fáj, mert elég erőt érzek magamban arra, hogy a közönség bírálószeke elé álljak, de megígérem Önnek azt, hogy jövőre ilyenkor más helyről, a hol nem leszek a legutolsó, nem is egy, de számtalan kedves szerepemtől fogok beszámolhatni.

Jóddig is szíves türelmét kéri:

Garai Ilus.

Tisztelt Szerkesztő Ur!

Szíves és jóakaró kérdésére, hogy „melyik a legjobb szerepem és miért?“ igazán elmondhatom: valde est difficile. Satirum, non scribere!

Először is egy töviről-hegyiig vérbéli színésznek nincs, nem lehet sonica — egyetlen legjobb szerepe: ez egy meglévő non sens.

S ha úgy volna is, hogy lenne, vagy tán lenne, hogy . . . volna, mit érnék vele?! Hisz az én régi és szeretett barátom, jelenlegi igazgatóm már az idény előtt hivatalosan bekérte tőlem: három legjobb szerepemet.

Ha tudná Ön, ha tudná, megértené Ő, hogy mily örömmel adtam, adtuk ezt mind tudtára.

Hiába! Mert, hogy mit akart vele, ma is titok még. Fátumszerű az a mi e kérdés megoldását rejti: véletlen, számító akarat, animozitás, vagy a kérlelhetlen körülmények paranesolják-e, hogy így legyen, ez egy megfejtetlen enigma köztünk.

Denique az én legjobb három szerepemre elmondhatom „fuitus Troyes!“ Miután azonban ön is megkérdez, elmondhatom, legkedvesebb szerepem Moliere Nők iskolájában: az agglégény „Armull“ alakja. Ezt imádom.

S hogy miért?

Márciusban (1-én) leszek 30 éves vidéki színész: megfogom kérti igazgatómat, engedje meg azt az egyetlen örömet, elégtételt részemre, hogy ennek a napnak emlékére egy este itt bemutassam, amit ön kíván tőlem. — Akkor megmondom, megírom azt is, miért nekem ez a legkedvesebb szerepem!

Mert ez igazán érdekes egy-egy színésznél.

Hogy miért? . . .

Ezt már csak mi tudjuk, mi érezzük!

Önök igazán tisztelő híve:

Tukorai Loránd.

Tisztelt Szerkesztő Ur!

A hozzám intézett kérdésre a következőkben adom meg a választ.

Nagyon szeretem a „Nagymama“ Márháját, különösen az I. felvonásban, szeretem Pailleron „Egér“-ét is. De legkedvesebb szerepem mégis Jóob

SZÍNHÁZ ÉS MŰVÉSZET.

Ternyei Sarkadi Mariházi

Vilma, mert ehhez fűződik első nagy sikerem emléke, s a lelküetemhez is legjobban illik talán ez a szerep.

Üdvözlí:

M. Gőöz Aranka.

Tekintetes Szerkesztőség!

Beeses felszólításukra a legnagyobb örömmel sietek válaszolni. Legkedvesebb szerepem: „Pillangó kisasszony.”

Hogy miért? — Erre az alábbi három okkal felelek.

Először: mert a „Pillangó kisasszony” bájos egyéniségét kimondhatatlanul szeretem.”

Másodszor: „mert ezzel a szereppel kezdtem meg színpadi szerepléseimet.”

Harmadszor: „mert ebben a szerepben voltak a legnagyobb sikereim.”

És most miután a Tekintetes Szerkesztőség óhajának eleget tettem, magamat az önök jó indulatába ajánlva

maradok továbbra is tisztelőjük:

Szilassy Juliska.

Igen tisztelt Szerkesztő Ur!

Melyik operettet dirigálom legszívesebben és miért?

— Bizony nehéz választanom. Szívesen dirigálók én minden operettet de — már csak megvallom én Offenbach szellemétől előre is bocsánatot kérek, hogy operát szívesebben dirigálók s legszívesebben fogom majd dirigálni *Lohengrönt*, melyre most készülök. Wagner e hatalmas alkotását *vidéken* magyar nyelven először mi hozzuk színre s hiszem, reményem, hogy fáradozásunkat siker fogja koronázni.

Teljes tisztelettel:

Orbán Árpád.

Isten után következik a — *v.ö.* — Sohasem szabad elvesztened a becsületes asszonyokban *való* hítedet; két nőnek tartozol ezzel, annak, aki *anyád* volt és annak, aki *feleséged* lesz.

(Hli.) Aradon a téli hangulatnak ezidőszerint semmi hullámverése sincs. Olyan ez a város, mint a tenger, a mikor apály van, a tenger is igazán csak akkor érdekes, ha dagály van, ha fodros hullámok csapdossák a homokos partot. Szívszorongva tapasztaljuk, nemcsak mi: de minden egyes lakósa ennek a városnak, hogy pusztulás előtt áll a közhangulat, nincs vérkeringése: szerves ereje megbicsaklott. A hajdani zakatoló élet, jókedv, műpártolás ma már a multté és csak meseszámba megy, hogy ugyan — vajjon igaz volt, hogy Arad a multban vezetett mindenben, a mi lélekemelő, mindenben, a mi nemes, mindenben, a mi szép! . . . Bizony, fájdalom, hogy ez mind csak volt . . .

— Az utcán az emberek sietve haladnak el egymás mellett, alig ismernek egymásra? hogy mi az oka ennek? — Hát a köznyomorúság, mindenki siet, siet, hogy palástolja azt, a mire neki szüksége van, a kenyérré. Bármennyire is titkolni való ez az állapot, de így van és csak a sors a megmondhatója, hogy meddig fog ez így tartani.

Tudtunkkal a színházba azért jár az ember, hogy a napi fáradalmak után néhány kellemes percet szerezzen magának.

— És fájdalom, ezt el nem érhetjük: azért nem, mert olyan ma már a színház levegője, az ujonkon megolvasható kevés publikummal együtt, mint egy életnélküli sivatag.

— Szegény színészeink játszanak, de csakis játszanak, mert az a mesterségük: mert hát ki öntsön a színészbe, a művész lelkébe ambíciót, melegséget, — ha nem a közönség. Kinek, kiért, és miért mozognak ők ott a világot jelentő deszkákon, ha nem a közönségért. Hiába öltik fel ők azokat a díszes és dísztelen ruhákat, — a mint a szerep megkívánja — az élesen megfigyelő szem látja bennük a kétségbeesett embert, azt az embert, a kinek már semmihez sincs kedve, mert a közöny, az ürességtől tátongó ház — rideg, fagyos hidegsége elveszi, elaltatja, megbénítja benne azt, ami a művészléleknek az alkotó, lelkesítő eleme: a pártolás. Ez pedig híjján van az Aradi Nemzeti Színházban.

A közönség egymást rémíti el a színháztól, a színészek pedig egymás arcáról olvassák le, érzik, tudják, hogy mindeniket bántja valami és ez a közöny!

— Hogy mi okozza ezt az óriási közönyt, hogy tulajdonképen hol van hát a hiba? — erre alig lehet feleletet tálálni. Sokan vélik, találgatják, de senkise tudja az igazi okot; mint a hogy nem is lehet tudni azt.

A magas helyárák iránti érvelés nem egészen elfogadható; hogy csapnivaló rossz társulat volna, — ezt csak az éles rosszakarat mondhatja. Vagy talán a helytelen vezetés lenne az oka annak, hogy a színház nap nap után üres. Ezt se mondhatjuk, mert ugyanaz van a műsoron, a mi a fővárosi színházakban.

— A műsor változatossága tehát elég figyelemre méltó, a melynél többet vidéki színpadon követelni nem lehet.

Ujabbán is két premier volt, melyet dacára a betanulásra szánt idő rövidségének, kitűnő előadásban kerültek színre.

Loute. Ez a francia bohózat az ő diszkrétebb zsánerü pikantériájával: mint minden ehhez hasonló — felvillanyozta egy kicsit a közönség szunnyadó hangulatát.

A darabban kitünő volt Gazdi Aranka, a ki szemlátomást halad: játéka azon a nivón van, a hova már még a rosszakaratu kritika se tud eljutni. Sőt sokkal jobb és természetesebbé vált az ő alakítása a címszerepben, mint Almásy Lola vendégművésznő, a kinek a fényes töillettjei és alakjának valamelyes előnyösségei voltak talán inkább hasonlóak az eredeti Loute-hoz: de játéka bizony hátérbe szorult Gazdi Aranka alakítása mellett.

A darab sikerét Békés, Szabó Irma és Terneyi kiválóan elősegítették. Sarkadi kacagtató alakítása sok kellemes percer szerzett. Jók voltak: Mariházy, Csigaházi Etel és Pajor Agnes.

Vendégszereplések.

Almássy Lolán kívül még P. Kopácsy Juliska játszott Magdolna és Bagdadi hercegnőben. Elszomorító dolog, hogy drámai előadásokra egyáltalán még kevés publikum sines. Ugy néz ki ilyenkor a színház, mint egy mélységes sötét sírbolt! és nagyon természetes, ehhez való hangulat is uralkodik benne.

Niobe Nagy operette 3 felvonásban volt a legujabb premier. Rózsa Lili játszotta a címszerepet, olyan elevenséggel és kedvességgel, hogy rászolgált arra a tapsra, a mivel őt a közönség számtalanszor részesítette. Énekszámái is tetszettek és a szebb részeket meg is ismételték vele.

Zilahy Gyuláné bájos Hetty volt. Azt tapasztaljuk, hogy nemcsak a méltóságteljes Katalinban és Pompadour márkinő féle szerepekben kitünő Zilahiné — hanem a rövid szoknyás bakfis leány szerepekre is predestinálva van, a mi inkább a szubrette szerepkörhöz tartozik. Nagyon szívesen vesszük, ha Zilahinét hasonló szerepekben többször látjuk a színpadon. Az ő színésznői jellemvonása a szereptudás, a szép hang, és most azt is tapasztaljuk, hogy nagyon eleven és végtelenül kedves tud lenni: hogy illenek hozzá az énekes szubrettéhez közeledő könnyed szerepek is. Polgár Sándor Dünn Pétere kitünő volt, megvagyunk ahhoz szokva, hogy a mit Polgár megjátszik, az nem hoz semmi megkivánni valót maga után. Ezt mondhatjuk B. Szabó Józsefről is, ki Harryban csak gyarapította a közönség részéről az elismerést: különösen tetszett Hetty-vel énekelte duettje.

Új premierek. A legközelebb színre kerülnek Martos Ferentől *Balassa Búlint és Pao valisz.*

A NAGY VILÁGBÓL.

□ **Krieghammer bukása.** A magyar politikának rég óhajtott szüksége volt az, hogy Krieghammer távozzék. Ez az ur mint császári és királyi közös hadügyminiszter, még több rosszat óhajtott nekünk, mint bármelyik elődje.

Krieghammer velünk szemben osztrák volt minden ízében, mint katona pedig a legcopfosabb: még Fejérvárit is felülmulja a konzervatív kemény-

fejűségével. Azért hát mi magyarok csak örömmel vehetjük tudomásul, hogy hadi kormányzatunk végre megszabadul e hétfejű-sárkánytól: a ki még a Hentzyszobor ügyben is többet akart tenni, mint amennyire fel volt hatalmazva, mint amennyit neki a korona tenni parancsolt: Krieghammer a megtestesült osztrákositó szellem, a ki mikor a magyarság előrehaladásáról volt szó — egy juttányit se engedett az osztrák érdekekből: Nem is csoda, hogy a magyar honvédség csak annyit érdemelt meg eddig, hogy zenekara legyen — ehhez hozzájárult Krieghammer. De hogy a magyar ezredeknél magyar vezényszó, hogy a honvédségnek nemzeti kardbojtja legyen: ehhez bizony Krieghammer még akkor se adta volna beleegyezését, ha azt a korona megis engedte volt.

— Tehát szerencsés utat és boldog megnyugvást kívánunk a vasfejű miniszter urnak . . . Egyébként pedig kétséges várakozásteli hangulattal nézünk a jelölt Pittreich altábornagy minisztersége elé? . . . Mert bizony ő is csak abból a gárdából való: a kik a magyarok iránti szívességben és jóindulatban bizony nem valami bőkezűek szoktak lenni.

□ **Bojeseff kapitány él . . .** Ez a hír járta be a napokban az összes napilapokat.

Ki ne emlékeznék a szép Szimon Anna tragédiájára? Szimon budapesti kereskedő leánya: Anna idegenbe szakadt s ott szomorú véget ért. Egyik barátja, a bolgár testőrség délceg kapitánya: Bojeseff Deesko, rokonának, egy rendőrfőnöknek segítségével kicsalta a leányt a folyó partjára, ott megfojtatta, s aztán belevetették a holttestet a víz fenekére az iszapba. Innen huzzák elő eltorzulva, s nemsokára kiderültek a bűn részletei is. Bulgáriában az ilyenfajta bűnöket nem mérik valami szigorú mértékkel s a gyilkosok most is megmenekültek volna esetleg, de az európai, különösen a magyar sajtó részletesen népszerűsítette a véres ügyet s a bolgár kormánytól halált követelt a közvélemény . . . Az akasztófát felállították s egy nap hivatalos értesítés röpködött szép Szófiából, hogy Bojeseff Deeskónak kötelet hurkoltak a nyakára és bitón lakoltatták meg a szép magyar leány haláláért . . .

Már akkoriban is kezdett egy legenda terjedni, mely azt mesélte, hogy a sudár természetű testőrkapitányt, a fejedelem, s különösen a fejedelemasszony személyes jóbarátját csak in effigie végezték ki, furfangos módon dobva eképp koncot a közfelháborodásnak, mely tényleg fel is ült. Ez a monda inkább dajkamese számba ment, s mindenki a balkáni közbiztonság és igazságszolgáltatás operetti mívoltának jellemzését látta benne. De legujabban szenzációs fordulat állott be: részletek derültek ki, melyek sejtetni engedik, hogy Bojeseff kapitány tényleg él és mint nagyszabású szélhámos rejtőzködik itt Budapesten.

A magyar bretli művésznői bizony tanuságot vehetnek szegény Szimon Anna esetéből, hogy ne menjenek kelet felé: hódítani a térdig érő muzsa istennőjének — mert bizony a sors ottfeledheti őket, élve bajosan kerülnek vissza . . . Mert keletfelé még a gyilkosokat is szaladni hagyják.

—x— **A Szatmári g. kath. egyház** által ki sorsolandó 10,000 korona értékű ékszer főnyeremény

Aradon megtekinthető **Kintzler Zoltán műírás és é. szerész** kirakatában, hol azonfelül szép és célszerű karácsonyi ajándékok kaphatók. Szolid és pontos kiszolgálás.

SZERKESZTŐI ÜZENETEK.

Kéziratokat nem adunk vissza. Folyóiratunkat érdeklő szellemi közlemények Arad, Szabadság-tér 16. szám alá ezimzendők.

Többeknek. Arad. Az alább következő vers az, melyet fel. szerkesztőnk írt — s mely ez év június hó elsőjén az „Alföld”-ben megjelent és az „Uj élet” szerkesztőjének szolt: —

KRÓNIKA I.

HAMIS ISTENEK.

Minden olyan ember, ki mással törődik . . .
Maga bizonyítja tehetetlenségét.

Dühvel, sarkazmussal hiszi — vetélkedik?

Pedig sajna szegény, neveltségét —

Viszi a piacra s szörnyű írással . . .

Azt hiszi magáról, ragyog mint a csillag . . .

Pedig balga szegény, rásüti a végzet

Az együgyűséget. — s hiszi, hogy felvirradt

S hogy leborul előtte félvilág népe?

— Egyszerre csak látszik hamis istensége!

Nem olesó a esőkja nagyság szellemének:

Éjente, naponként fáradni kell érte.

Agyarkodással, a bölcs istenségnak —

Nincsen ám szolgálat, s nincsen elég téve:

— A bornirtság készítő kicsinyeskedésre!

Azért hát, magasan ragyogó csillagok

Egy esepet sem vagytok. Hamis istenségek

— Mindenki belátja — képzelt óriások.

Különben az idő meghoz mindent szépen

S az nevet majd egykor, ki most hallgat bölcsen.

Nagyon természetes, hogy a hol többes számban szól a vers, azért annak lényege csakis egy személyre értendő.

R. P. Arad. Karácsonyi verse kétségbeejtő módon rossz, nem használhatjuk.

Tunisi virág. Arad Elég szép a tárgya, a mese szövése is elfogadható, de igen gyenge toll írta meg — talán átdolgozva beválna.

Alkalmi dal. Kúvin. Igen alkalmatlan.

F. S. Budapest. Köszönjük szépen a figyelmet, azon leszünk, hogy a jövőben is kiérdemeljük az elismerést.

N. K. Arad. Mi készségesen engedünk tért mindenkinek, de az nem rajtunk múlik, ha valakinek a dolga nem üti meg a mértéket. Tessék jobbat beküldeni.

Nem közölhetők. Karácsonyfa. — Az én dalom. — A szegénység. — A vöröstollas. — Színházunk átka. — Rangon alul.

EMKE gyujtót kérjen mindenki!

Mi aradiak Budapesten a New-York kávéházban találkozunk.

Bleier Mór hírlapelőfizetési irodája

Arad, Andrassy-tér 8. szám.

Ujévi ajándékul

Ohnet Györgynek az „Egytetemes Regénytár”-ban megjelent **Ut a szerelemhez** című 3 kötetes regényét küldi mindazon új előfizetőknek, kik az

A L F Ö L D

társadalmi és szépirodalmi folyóiratot fél évre 5 koronáért megrendelik.

A lap egy levelezőlapon is megrendelhető. —
Cim: **Bleier Mór** hírlapelőfizetési irodája, Arad, Andrassy-tér 8. sz.

Elit kávéház és mulató

az Asztalos Sándor-utczában

a párisi mintára készült kávéház és mulató az előkelő polgári közönség legmesszebb menő igényeit kielégíti.

Minden este zene

Kitünő italok. ☞

☞ **Izletes hideg étkek.**

Büffet. Czukrászda ☞

és **szeparék** állanak a közönség rendelkezésére.

Naponta elsőrendű ságyazenekar, fényes vilanyvilágítás, Vasárnap és mindennap délután 2 órától nagy hangverseny.

Kiváló tisztelettel

LÖWY IGNÁCZ,

az Eli e kávéház és mulató tulajdonosa

BLEIER MÓR

hírlapelőfizetési és hirdetési irodája ARADON,
Andrassy-tér 8. szám.

Elfogad előfizetéseket az összes lapokra.

☛ Külön kedvezmények. ☛